✦ БЕЛАРУСЬ РАСЕЙСКАЯ. Спроба палітычнага прагнозу. ✦✦✦ ЧУЖЫ Ў РОДНАЙ ДЗЯРЖАВЕ. Лёс жаўнера польскага войска. ✦✦✦ У БУФЭЦЕ ВЯРХОЎНАГА САВЕТА. Зь менскіх уражаньняў. ✦✦✦ ХРЫСТОС СТВАРЫЎ АДЗІНУЮ ЦАРКВУ. Аргумэнты вуніяцкага сьвятара. ✦✦✦ ПОМНІК З КУЛЯВЫМІ ПРАСТРЭЛІНАМІ. Гісторыя паўстанца 1863 года. ✦✦✦ ГАНДЛЁВАЯ ВЫПРАВА НА «БАСОВІШЧА». Падарожныя нататкі. ✦✦✦ КРЫМСКІЯ ЗАЦЕМКІ. ✦

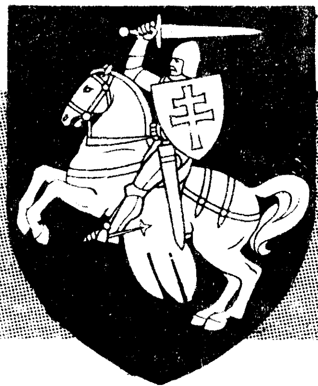

Жыве Беларусь!

ПАГОНЯ

Грамадзка-палітычная газэта *Заснавана ў 1920 г.*

№ 5, пятніца, 14 жніўня 1992 г. *Кошт 1 руб.*

● РАЗМОВА З ЧЫТАЧОМ

РОБІМ НАСТУПНЫЯ КРОКІ

Вось нарэшце мы збольшага й ператрывалі летнюю сьпёку, неўзабаве скончыцца таксама адпачынкавая пара. Зьвяртаньнем да працы, да штодзённага клопату адна-ўляецца нашая палітычная актыўнасьць, а разам з тым зноў зьяўляецца цікавасьць да прэсы. Напярэдадні гэтага часу мы пачынаем стала выдаваць грамадзка-палітычную газэту «Пагоня».

Дагэтуль у рэдакцыі ня было пэўнага штату супрацоўнікаў, таму немагчымым аказалася падтрымліваць пэрыядычнасьць выданьня. На жаль, мы ня здолеем выпускаць газэту штотыдзень, пакуль яна будзе выходзіць раз у два тыдні. Нагадваем: «Пагоня» зьяўляецца адной зь нешматлікіх незалежных газэт, як «Свабода» або «Наша Ніва». Яна не атрымлівае грошы ад саўміна або якогась міністэрства, яе цалкам субсідзіруе культурна-асьветніцкі фонд «Бацькаўшчына», фінансавыя магчымасьці якога абмежаваны.

Не зважаючы на вядовыя цяжкасьці з ужываньнем не скалечанага бальшавіцкімі рэформамі правапісу, мы будзьма конча вяртаць годнасьць нашае мове. Пазіцыя рэдакцыі ў гэтай справе — памяркоўная, бо поўнае вяртаньне ў нязьменнасьці «тарашкевіцы» сталася б сёньня анахранізмам. Таму заклікаем сваіх чытачоў: пішыце ў рэдакцыю допісы і не забывайце ўжываць мяккі знак дзе гэта патрэбна або, наадварот, абавязкова пазначайце пры пісьме цьвёрдасьць — «навэла», «капэла», «фэдэрацыя» і г. д. Наперадзе абавязкова адбудзецца сапраўдная рэформа правапісу. Такім чынам, будзем набліжаць гэтую падзею, а не пасіўна чакаць яе.

Яшчэ адна акалічнасьць. Надалей назва нашага горада стане выкарыстоўвацца ў форме «Горадня», як найбольш слушнай, хоць дзякуючы вядомаму раману Ул. Караткевіча часьцей можна пачуць «Гародня». На першую форму, гэтак як і «Менск», «рада», «радавы» ды іншыя беларускія словы, існавала доўгія гады ідэялягічнае табу, бо імі карысталіся «нацдэмы». Вярнуць гістарычную справядлівасьць — наш абавязак.

Рэдакцыйная рада.

НЕПРАЦОЎНЫ ПАНЯДЗЕЛАК

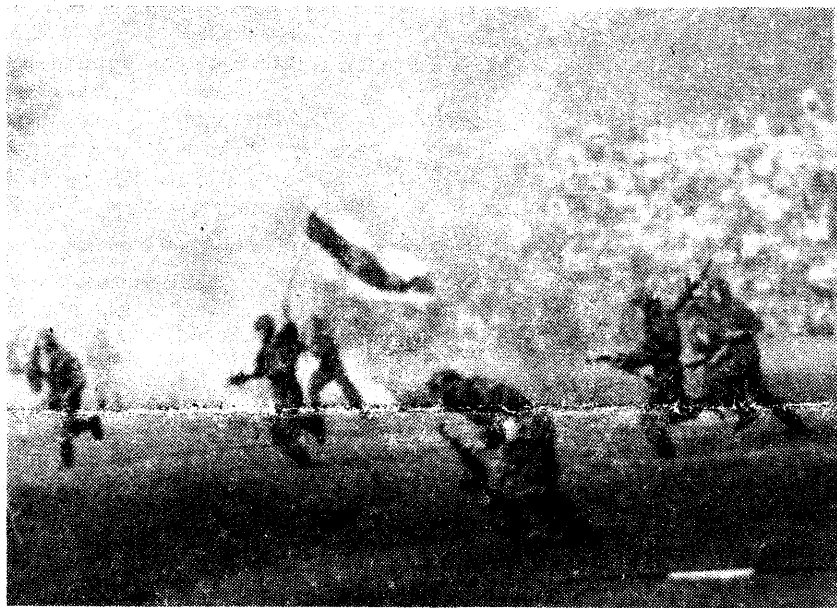

Развагі з нагоды сьвяткаваньня «дземянцеяўскай» незалежнасьці

1. ———

Кладу ў рот кавалачак соявага шакаладу. Нібы салодка, нібы колер падобны, але гэта не сапраўдны шакалад. Вараная каўбаса нібы каўбаса, але не зусім. Усё ў нас гэтак. Замест газэт — «прывадныя рамяні», замест літаратуры — сацрэалізм з усімі выцякаючымі пасьледкамі, замест мовы — трасянка, замест правапісу... Замест БНР — БССР. Замест 25 сакавіка, Дня сапраўднае беларускае дзяржаўнасьці,— нейкі капэбоўскі замяняльнік у выглядзе панядзелка 27 ліпеня. Чамусьці лічыцца, што беларусам шкодна ўсё праўдзівае: шакалад, літаратура, незалежнасьць.

Адзінае, што ў новым штучнаватым сьвяце больш-менш можа падабацца, дык гэта пара году. Мала хто, мусіць, памятае, што Днём БССР было 1 студзеня. Прачыналіся гэтым днём позна, пахмяляліся пасьля Навагодняга баляваньня, уключалі тэлевізар й чулі, што сёньня чарговыя ўгодкі кубінскай рэвалюцыі, пасьля чаго традыцыйна зачытвалася прывітаньне ад савецкага ўраду й асабіста здароўнага гэнсека тав. Фідэлю Кастра. А пра БССР — моўчадзь. Рэч у тым, што нарадзіны здарыліся няўдалымі. Прасьцей кажучы, выкід. «Дзіця» паспрабавалі ўратаваць у гібрыднай — «літбелаўскай» форме, пасьля чаго і яна сканала. Улетку 20-га, каб абгрунтаваць палітычна свой заходні паход, маскоўцы абвясьцілі Шасьціпавятовую, абцятую з усіх бакоў, наступную БССР. Амаль нежывое пяці-шасьцімесячнае дзіцятка дзівам удалося адратаваць, і хоць яно вонкава гадавалася даволі здаровым (да 26 красавіка 1986 г.), але было, як бы гэта падалікатней сказаць, ня зусім паўнавартым. У такіх дзяцей ня ведаюць калі адзначаць дзень нараджэньня: фактычны або вапошні дзень дзевятага месяцу ад запачацьця, г. зн. паводле прыродных законаў.

Першым разам нашыя камуністычныя кіраўнікі былі цьвёрдымі і абвясьцілі сьвятам не вапошняе абвяшчэньне БССР, а пачатковае. Цяпер яны зрабілі наадварот, выстаўляючы дземянцеяўскую дэклярацыю ў якасьці своеасаблівага адкрыцьця Амэрыкі. Вядома, каб затынкаваць й дагэтуль малачытэльную памяць аб 25 сакавіка. Інакш кажучы, вырашылі накарміць людзей соявым шакаладам: давяцца, а ядуць. Але савецкі тынк мае ўласьцівасьць абсыпацца. Якасьць, як заўсёды, кепская.

Прашу прабачыць, але я забыўся скончыць пра добрую пару года. Дык вось, пачатак студзеня, халады-маразы. Зноў-такі, садавіна кансэрваваная, агуркі цяплічныя. Штосьці штучнаватае на сьвяточным стале. Хіба аранжыкі пасьля Навагодняй ночы застануцца, але ж мы не ў Афрыцы, каб адзначаць дзяржаўнасьць цытрусавымі. З 25-м сакавіка яшчэ горш: слата, дождж, ні зіма, ні лета. Хіба што дзе-небудзь пашанцуе пагрэцца кубачкам кавы. Я да чаго ўсё кірую? А да таго, што сьвята наша новае самы раз у вясельную пару адбываецца, у час, калі грыбы-ягады, памідоры-агуркі, яблыкі. Не жаваць жа на сьвята адно бульбу з салам або варанай каўбасой. Беларусь не Буркіна Фасо, дзе бананы круглы год.

2. ———

Другое пытаньне: як прывучыць насельніцтва рэспублікі да сьвяткаваньня? З аднаго боку, абы повад быў каб напіцца, зь іншага — бракуе пачуцьця сьвяточнасьці, без чаго няма весялосьці. А каму ж патрэбна невясёлае сьвята? Несалодкі цукар, нясьмешная кінакамэдыя... Задача, зрэшты, вырашальная. Скажу вам па сакрэту, народу ўсё адно, што й калі адзначаць. Уся справа ў прывычцы. Прыныклі пасьля першай не закусваць і хоць ты іх страляй...

Не даяце веры? Пачакайце. Я памятаю, адзін час, яшчэ да забастовак, вельмі былі ў фаворы шахцёры. Дзень шахцёра, у вапошні дзень жніўня, адзначыўся ўсёй СССР ня горш за ўгодкі кастрычніцкае рэвалюцыі. Зноў жа закускі ў такі час было багата. Напраўду ўсенародным зрабіўся й Дзень СА і ВМФ, каторы апантана адзначалі ўсе, незалежна ад таго, ці мелі хоць якоесь дачыненьне да войска: і белабілетнікі, і выхаванцы дзіцячых дашкольных установ і г. д.

Амаль пагалоўна, усёй краінай дружна «квасілі» і на Дзень чыгуначніка. Зрэшты, цягнікамі карысталіся ў нас бадай што ўсе, г. зн. дачыненьне да чыгункі меў сапраўды амаль кожны. Былі і розныя іншыя, апроч дня заробка, піцейныя дні, якія сёньня пакрысе пачалі забывацца, бо страцілі сваю сьвяточна-ідэалагічную афарбоўку.

(Канчатак на 2 стар.)

● МЫ У СЬВЕЦЕ

Барсэлёна спазнала беларускі гарт

Памятаю сваё расчараваньне з адкрыцьця зімовай алімпіяды ў Альбэрвілі. Марна я сядзеў каля тэлевізара ў спадзяваньні ўбачыць беларускую зборню пад нацыянальным сьцягам. Потым Менск наведаў старшыня алімпійскага камітэту сп. Самаранча. Афіцыйна было абвешчана: улетку беларусы выступяць пад сваім сьцягам. Аднак уражаньне ад адкрыцьця Барсэлёнскае алімпіяды таксама было крыху папсута. Нават прадстаўніцтва самай невялічкай бананавай краіны мела асобна са сьцягам жазло з надпісам дзяржавы. Прайшлі зборні ўсіх краёў на літару «Б», а нашых усё няма. Яны выйшлі на стадыён у гурце з эсэнгоўцамі, сьцяг, праўда, быў, але жазло — чамусь агульнае з Азэрбайджанам і яшчэ кімсьці. Нават харвацкія і басьнійскія спартоўцы крочылі самастойна. Дарэчы, каталёнцы іх вельмі віталі.

На жаль, беларускія спартоўцы ў СССРы былі й застаюцца самымі касмапалітычнымі. Вынік дзеля выніку, літаратура дзеля літаратуры. Ёсьць у гэтым пэўная абмежаванасьць. Можна зразумець адно: арыентацыя на ўсесаюзныя спаборніцтвы была натуральнай, самастойна выязджаць у замежжа беларусы не маглі. Але сумаваць па іх час мінуў, дарога на эўрапэйскія і сусьветныя спаборніцтвы для нас адкрыта. А тое, што нам ёсьць што сказаць у спорце, паказалі апошнія алімпійскія гульні. Барсэлёну ўразіў К. Лукашык, 16-гадовы стралок з Горадні, які зваяваў першы залаты мэдаль... пакуль для СНД. Самымі дужымі ў сьвеце аказаліся два беларусы — цяжкаатлеты А. Курловіч (золата) з Горадні і В. Тараненка (срэбра) зь Менску. Гімнаст-мянчук В. Шчэрба атрымаў ажно 6 медалёў, тэнісістка Н. Зьверава дамаглася бронзы. У неафіцыйнае прграме выдатна выступіла беларуская зборня па тэквандо, праўда, пад шыльдай СНД. Ня дзіва, што астанкінскія тэлекамэнтататы, вядомыя сваёй рэўнасьцю да Беларусі, рэдка калі прызнавалі, што гэтак выдатна выступаюць менавіта беларускія спартоўцы. Па сваёй былой сталічнай звычцы яны называлі іх апякунча «наши ребята».

Не, што б там не казалі, а гэта сапраўдны трыумф. Няхай мне даруюць за параўнаньне нашыя суседзі, але Польшча, у некалькі разоў большая за Беларусь па тэрыторыі й насельніцтву, атрымала 19 алімпійскіх мэдалёў, а мы — амаль 30! Нават самой Іспаніі дасталося толькі 22. Па маім перакананьні, беларускія спартоўцы, хай у рознай ступені, але ўсё ж адчулі сябе моцнай згуртаванай нацыянальнай зборняй, зь якой не дадуць рады змагацца суседзі: разам узятыя прыбалты або нават палякі. Нездарма ж пры закрыцьці алімпіяды годна крочыў на правым фланзе эсэнгоўцаў наш сьцяжнік. У ягоных руках пекна высока лунаў Бел-чырвона-белы сьцяг, які некалькі разоў трапіў у тэлеаб'ектыў і які ўбачылі соткі мільёнаў гледачоў ва ўсім сьвеце.

Авэн.

НЕПРАЦОЎНЫ ПАНЯДЗЕЛАК

Развагі з нагоды сьвяткаваньня «дземянцеяўскай» незалежнасьці

(Канчатак. Пачатак на 1 стар.)

Высновa: несапраўдныя сьвяты, нібы якія-неб. канторы накшталт «Рогі ды капыты», узьнікаюць, набываюць папулярнасьць, а потым забываюцца. Такім чынам, 27 ліпеня таксама мае шанц стаць усенародным днём застольля. Зрэшты, не зусім. Гэта будзе сьвята рабочай клясы й службоўцаў. Для вяскоўцаў, да якіх заўсёды з падазронасьцю ставіўся перадавы атрад нашага грамадзтва, канчатак ліпеня — самая пільніца, піць гарэлку зусім не выпадае. Застаецца выпрабаваная 70-гадовая традыцыя адзначыць сьвята працоўнай вахтай.

3.

У Горадні адзначылі 27 ліпеня наступна. Перадусім каля кінатэатра «Кастрычнік» у Кастрычніцкім раёне нарэшце ўключылі вадаліў. Калі ўзяць пад увагу 30-градуснае надвор'е, дык атрымалася сапраўднае сьвята. На лічаных дзяржаўных установах замянілі выцвілыя сьцягі, дзенідзе вывесілі новыя. У старым парку традыцыйна працавалі карусэлі, прадавалася піва, на летняй сцэне выступалі самадзейнікі. У прыватнасьці, хор «Паходні» адсьпяваў «Мы выйдзем шчыльнымі радамі» і «Магутны Божа». Павіншаваў гарадзян з Днём незалежнасьці прафэсар А. Пяткевіч. Афіцыйных асобаў не было. Прыехаў, праўда, на кані сам князь Вітаўт, які былінным сказам па-беларуску зьвярнуўся да прысутных. Праўда, ён ня быў падобным да таго Вітаўта, якога мы ведаем паводле славутае карціны Я. Матэйкі «Грунвальд». Нагадваў ён хутчэй быліннага асілка, а суправаджалі яго чамусьці вершныя дзяўчаты-гусары. «Гарох з капустай» па-беларуску. Але важна, што гарадзяне нарэшце прызналіся: Вітаўт — свой, а не Чапай са Шчорсам, помнічкі якім стаяць бязглузда ў горадзе.

Спынімся на помніках. Звычайна (у іншых, вядома, краінах) у Дзень незалежнасьці адбываецца вайсковы парад і ўрачыстасьць ушанаваньня магілаў і помнікаў нацыянальных гэрояў, якія аддалі свае жыцьці дзеля Бацькаўшчыны. У нас параду ня было, бо не існуе нацыянальнага войска. З помнікамі ўвогуле непаразуменьне. Самы вялікі й самы цяжкі ў горадзе помнік тав. Мікалаю Леніну, які аніякіх адносінаў да нашае незалежнасьці зусім ня мае й толькі двойчы ці тройчы ўспамянуў беларусаў у сваім 55-томным зборы твораў. Вось чаму кветак яму ў ногі не клалі, а ўсяго абмежаваліся тым, што абапал ягонай валатоўскай постаці вывесілі асобна белыя і чырвоныя сьцягі. Праўда па-над голавам пралетарскага правадыра луналі два Бел-чырвона-белыя сьцягі. Ну проста бацька родны беларусам. Усё адно што Пілсудзкі для палякаў.

Чапаеву са Шчорсам таксама кветак не дасталося, бо яны Беларусь не вызвалялі. Або ўзяць абэліск 1944 г. Салдаты, вядома, ні ў чым не вінаваты, але яны таксама не змагаліся за нацыянальную незалежнасьць, а папросту вызвалялі тэрыторыю рэспублікі ад ворага. Таму начальства не рашылася ўрачыста ўскласьці кветкі і сюды. Апошні прэтэндэнт — Янка Купала. Але ж не дзяржаўны дзеяч, не вайсковы. Дый помнік яму не зусім сур'ёзны: нібыта ў 50 разоў павялічаны бюсьцік з пісьменьніцкага габінэту і стаіць дарэчы, на камнёвай паліцы. Вяшчун, пясьняр, пакутнік, але для начальства не аўтарытэт. Няма ў Горадні патрэбнага помніка, адно размовы вядуцца. Пра Д. Гарадзенскага, К. Каліноўскага, Вітаўта. А пакуль на высокім мейсцы стаіць-танк, пагрозьліва павярнуўшы рулю на захад. Але яму й бяз кветак добра.

4.

Калі начальства ў гэты дзень прылюдна не паказалася, дык вайскоўцы ўсё ж учынілі відовішчны спэктакль на стадыёне «Чырвоны сьцяг». Сьцягі й сапраўды былі вывешаны чырвоныя. Калі ўжо сабраліся гледачы, нейкія пэнсіянеры, крэкчучы, справілі памылку й узьнялі Дзяржаўны. Потым ён таксама фігураваў на вэрталёце, у нагох парашутыста й нават у збройнай атацы (гл. на здымку).

Увечары ў тэлевізійнай «Панараме» — вымучаныя рэпартажы са сьвяткаваньня ў Гомлі, яшчэ недзе. Гучала саладжавае «па гарадох і вёсках нашай сінявокай Беларусі» і г. д. А скончылі навіны, перад прагнозам надвор'я, словамі «Бывайце здаровы! Жывіце багата!» Мне зрабілася ніякавата, бо міжволі ўз... што гэтая папулярная жыц... дасная песенька была на... ў 1937 годзе. Ува мне абу... ўнутраны голас абачлівага... руса: лепш ужо такое, ...мянцеяўскае» сьвята, чым н... га.

С. АСТРАЎ...

Фота А. УЛАДАСЕВІЧА

ПОГЛЯД З ЗАМЕЖЖА

БЕЛАРУСЬ РАСЕЙСКАЯ

Спроба палітычнага прагнозу

Ва ўсіх краінах на месцы былога СССР зараз ідзе фармаваньне палітычных сістэм, г. зн. сукупнасьці палітычных партый, якія адлюстроўваюць асноўныя кірункі грамадзкай думкі і альтэрнатыўныя шляхі развіцьця гэтых краін. У кожнай зь іх свае асаблівасьці, і ўсе паглядаюць адна на адну, спадзяючыся выцягнуць для сябе ўрок. Паглядзім на сябе самі.

Здаецца, з усіх падзей на Беларусі найбольш зьнешні рэзананс мела легалізацыя «новых камуністаў». Але як і ўсе беларускія справы, яна не прыцягнула належнай увагі. Па-першае, сьвет ня надта намі цікавіцца. Па-другое, у зьяўленьні ПКБ не было нічога прынцыпова новага, яна толькі легалізавала існаваньне даўно вядомай палітычнай сілы. Пры ўсёй значнасьці такой падзеі прынцыповы расклад сілаў на палітычнай арэне не зьмяніўся, бо асноўная асаблівасьць — двухполюсная структура і адсутнасьць сфарміраванага цэнтра — захавалася.

Між тым прэтэнзія займаць месца цэнтру адыгрывае немалую ролю ў беларускіх палітычных гульнях. Пазіцыя цэнтра прыцягвае сваёй статыстычнасьцю, ураўнаважанасьцю, абяцае падтрымку выбаршчыкаў. Але ні адна партыя ня можа сама аб'явіць сябе цэнтрам, пакуль няма правых і левых. Інакш кажучы, толькі пры наяўнасьці ня менш як трох палітычных плыняў прыблізна аднолькавай сілы адна зь іх можа апынуцца на месцы цэнтру. Аднак неабходна выкананьне яшчэ адной умовы: усе тры плыні павінны адрозьнівацца адна ад адной у разуменьні прынцыповых праблем сучаснай палітыкі.

Зараз на Беларусі існуюць дзьве плыні: адраджэнцкая, якую узначальвае БНФ, і — антыБНФаўская, якая пакуль ня мае выразнага партыйнага афармленьня, і складовай часткай якой зьяўляюцца «новыя камуністы».

Такі падзел не зьяўляецца адвольным. Ён праведзены па крытэрыю адрозненьня поглядаў партый на галоўныя пытаньні палітыкі. Сёньня на Беларусі прынцыповай палітычнай праблемай застаецца ўсталяваньне дзяржаўнасьці, а не эканамічная рэформа, неабходнасьць якой мы ўсе выразна адчуваем. Пакуль ня вырашана пытаньне дзяржаўнасьці, або іншымі словамі пытаньне аб уладзе — і аб тым, якая плынь будзе яе ажыцьцяўляць — ніякае пасьлядоўнае правядзеньне рэформы немагчыма. Ход рэформы залежыць ад таго, якой сіле будзе належаць улада на Беларусі ў бліжэйшыя гады. Пакуль гэта ня вырашана, замест рэформы будзе толькі мітусьня, хістаньні і няпэўнасьць, бездапаможнае падпарадкаваньне зьнешнім фактарам, што мы зараз і назіраем.

Таму і размяжоўваюцца партыі ў першую чаргу не па эканамічных падыходах, а па адказу на пытаньне: вы за незалежную Беларусь? Эканамічная палеміка грае ролю падначаленую і шмат кім з праціўнікаў незалежнасьці ўжываецца толькі каб прыхаваць свой адмоўны адказ на галоўнае сёньня пытаньне. Бо сорам жа і няёмка партыі Рэспублікі Беларусь адмаўляць той Беларусі ў існаваньні. Часта адмоўны адказ падаецца ў форме апэляцыі да рэаліяў і каштоўнасьцяў таго часу, калі незалежнай Беларусі не было: пануючай ролі рускай мовы, арыентацыі на Маскву, сацыялістычнай сістэмы ўласнасьці, камуністычнай ідэалёгіі і г. д. Але ўся гэтая эзопава і неэзопава мова зводзіцца да адмаўленьня самастойнай беларускай дзяржавы.

Такая пазіцыя пакідае для партый вельмі малую прастору для манэўраў і разьбежных палітычных поглядаў. Да таго ж спэцыфічныя ўмовы Беларусі: татальная русіфікацыя краіны, кволая нацыянальная сьвядомасьць народу, самой дзяржавы і актыўнасьць суседзяў вядуць да таго, што нават памяркоўнае русафільства (а ў нашых умовах адмаўленьне дзяржавы Беларусі вядзе звычайна да русафільства) ёсьць крайняя пазіцыя, бо яно і памяркоўнае — вельмі небясьпечнае для існаваньня рэспублікі.

Але ніякія намаганьні ня могуць прывесьці антыдзяржаўныя сілы ў цэнтр палітычнага спэктру, хаця з умацаваньнем дзяржавы зь іх могуць напладзіцца больш блізкія да цэнтру партыі прамаскоўскай арыентацыі.

На ролю цэнтра рэальна можа прэтэндаваць БНФ зь яго праграмай паступовага будаўніцтва дэмакратычнай дзяржавы. Але каб ён мог стацца цэнтрам, неабходна існаваньне досыць моцнай крайняй нацыяналістычнай партыі. Чакаць такога ва ўмовах Беларусі не даводзіцца.

Пры вымушанай радыкальнасьці адраджэнцаў і прынцыповай нядольнасьці стаць больш памяркоўнымі іх праціўнікаў, цэнтр застаецца не занятым. Відаць, сама прырода пытаньня аб дзяржаўнасьці стварае такую сітуацыю. Аднак, безумоўныя перавагі цэнтрысцкай пазіцыі робяць яе ў вачах многіх беларускіх палітыкаў нечым накшталт філязофскага каменя, здольнага надаць кожнаму іх слову вартасьць золата. Таму не спыняцца спробы сканструяваць цэнтрысцкую пазіцыю, нягледзячы на вышэйпамянёныя цяжкасьці.

Для гэтага ўжываюцца розныя спосабы. Першы палягае на тым, што асноўнае пытаньне — аб дзяржаўным будаўніцтве — ігнаруецца, як нібыта вырашанае. Асноўны націск робіцца на эканамічныя пытаньні. Прыклад такой пазіцыі, на маю думку, дае Сялянская партыя. Такі падыход мае поўнае права на існаваньне, больш таго, яму ў пэўнай ступені належыць будучыня, калі пытаньне трываласьці дзяржавы перастане быць дамінуючым. Але хто ў нас наважыцца сьцьвердзіць, што гэта адбудзецца хутка? Пакуль жа такія партыі ствараюць «балота». Такія прэтэнзіі на цэнтрызм паслабляюць стабільнасьць у грамадзтве, а самі партыі могуць лёгка прывесьці да шкодных для іх крокаў і пагадненьняў. А пазіцыя гэта, на жаль, вельмі пашыраная.

Другі спосаб заснаваны на тым, што па-руску завецца «лукавством». Тут людзі разумеюць, што зараз галоўнае ў беларускай палітыцы, і ня ўхіляюцца ад пытаньня. Яны супраць дзеяньняў і праграмы БНФ, але лічаць немэтазгоднай прамую апеляцыю да каштоўнасьцяў часоў «адзінства». Іхняя тактыка базуецца на даўно заўважаным факце, што, ня маючы ўлады, БНФ дабіўся ажыцьцяўленьня сваіх асноўных праграмных мэтаў, хаця б і фармальна. Таму галоўным сродкам барацьбы абрана перабольшваньне ролі БНФ у жыцьці рэспублікі. Няма ўжо мовы пра «кучку экстремистов». Гавораць пра сфарміраваную «новую зададзенасьць» у грамадзтве, пра замену адной таталітарнай ідэялёгіі (камуністычнай) на іншую (нацыяналістычную), пра «жорсткі нацыяналізм» і г. д. Асаблівы націск робіцца на справы мовы і культуры, бо тут, як здаецца гэтым людзям, Фронт ня можа спадзявацца на ўплыў зьнешніх фактараў. Такая прапаганда знаходзіць послух сярод пэўнай колькасьці людзей, асабліва з агрэсіўна-«русскоговорящей» часткі грамадзтва, якая ўсё баіцца «апаганіць» вусны беларускай мовай.

Сярод ідэёлагаў гэтага руху шмат дзеячоў з розных установаў «грамадзкіх навук» і ВНУ, бо іх у першую чаргу кранае беларусізацыі. Інтэлектуалам належыць быць дэмакратамі, і яны старанна дэманструюць свае лібэральныя погляды. Найбольш часта ўжываецца выраз «правы чалавека». Эканамічныя іх погляды слаба распрацаваныя, але, здаецца, схіляюцца таксама ў бок эканамічнай свабоды. Тым ня менш, поўнае, хоць прыхаванае часам, непрыйманьне Адраджэньня моцна шкодзіць такому лібэралізму. Назіраючы за тым, з якім казуістычным майстэрствам, памножаным на цынізм, ахайваюць гэтыя людзі ідэі Адраджэньня, і ўспомніўшы, як нядрэнна пачуваліся яны пры старым ладзе, міжволі задумаешся — ці мо і гэты лібэралізм — тактычны ход? Хутчэй за ўсё так, ва ўсякім разе для многіх.

Зараз гэтыя людзі, хоць і не згуртаваныя пакуль у традыцыйныя партыйныя структуры, зьяўляюцца правячай партыяй на справе, бо такія погляды вызнае значная частка кіруючага чыноўніцтва. Але фатальнае пытаньне дзяржаўнасьці робіць іх пазіцыю надзвычай хісткай. Для ўмацаваньня яе неабходна ўмацоўваць дзяржаву, а ў нашых спецыфічных умовах гэта можна рабіць толькі праз Адраджэньне і беларусізацыю. Інакш на Беларусі будзе вечная барацьба паміж польскімі і расейскім уплывамі, згубная ня толькі для дзяржавы і народа, але і для эканомікі. Гісторыя выразна задэманстравала нам, што гэтая барацьба жорсткая і ня ведае кампрамісу. Адзіны ратунак — адраджэньне беларускасьці. Але нашым цэнтрыстам, якія пяюць асану памяркоўнасьці і згодзе, гэта стаіць папярок горла. Чаму? Яны наўрад ці самі могуць растлумачыць. Вельмі многае тут сплялося: русіфікатарскае выхаваньне, бальшавіцкая (па паходжаньні) непавага да культуры, жыцьцёвая руціна, боязь невядомага, «лукавые» падказкі «старэйшых братоў» з Масквы і новых сяброў з Варшавы.

Неакрэсьленасьць пабудак, аднак, зусім не перашкаджае мэтанакіраванасьці і энэргічнасьці іхніх дзеяньняў, якія ў вапошні час прыбралі рысы масіраванай прапагандысцкай кампаніі супраць беларусізацыі.

Заўважаюцца таксама спробы ўкласьці адпаведную палітычную праграму, прыдатную для стварэньня партыі. Але ў такой праграме будзе залішне многа «лукавства», і яна будзе лёгкай мішэньню для крытыкі. Тут у аўтараў можа быць толькі адно спадзяваньне: абмежаваць голас крытыкаў звычайнымі адміністратыўнымі метадамі. Улада для гэтага ёсьць.

Такі цэнтар (так ён схілены сябе называць) мае рэальныя шанцы на ўмацаваньне пры ўладзе на Беларусі. Да чаго гэта можа прывесьці? Да слабой дзяржавы, кіруемай моцнымі суседзямі, накшталт таго Лівану, у якой будзе з-за гэтага вечная палітычная нестабільнасьць і паўкаланіяльная слабаразвітая эканоміка, якую такое становішча цягне за сабой. Магчыма — і да поўнай страты самастойнасьці. Пры намінальным захаваньні дзяржавы — да непазьбежнага ўзмацненьня таталітарных тэндэнцый, што таксама не спрыяе росквіту гаспадаркі. Гэткі вынік непазбежны, калі ўлада не паважае сваю дзяржаву. Якімі б выдаткамі не былі пры гэтым яе эканамічныя праэкты, яна ніколі не дабьецца посьпеху.

Д. ЖУКОЎСКІ,
г. Санкт-Пецярбург.

У роднай чужой дзяржаве

Такое здарылася з жыхаром нашага раёна С. Т. Горбачам, які нарадзіўся ў вёсцы Кашубінцы. Зараз спадар Горбач жыве ў горадзе Скідзелі. Бацька яго быў беззямельным, дый сыну давялося паспытаць такога ж лёсу, у дадатак у наш ужо час ён стаў, можна сказаць, чужым на роднай зямлі.

Вайна, якую распачаў з Польшчай Гітлер, стала пачаткам другой сусьветнай. Першымі супраць фашысцкай навалы паўсталі войскі тагачаснай польскай дзяржавы, сярод жаўнераў якой было шмат з заходняй Беларусі. Яны не здрадзілі прысязе і сумленна абаранялі канстытуцыйную дзяржаву, у якой жылі.

Інакш быць не магло — Польшча была іх Радзімай.

Вопратку жаўнера давялося апрануць й С. Т. Горбачу, яму ў той час споўнілася 25 гадоў. Першы бой наш зямляк прыняў непадалёку горада Ломжа ў складзе дзесятага палку уланаў. Як спраўдныя гэроі змагаліся жаўнеры, сярод якіх было нямала беларусаў, за гонар і незалежнасьць Польшчы.

У тым памятным першым баі ўзброеныя да зубоў гітлераўцы панесьлі немалыя страты, але сілы былі няроўныя, й палку уланаў прыйшлося адыйсьці. У новым сутыкненьні з ворагам у кавалерыста Горбача забіла каня, а яго самога цяжка параніў у калена аскепак снарада. Пасьля раненьня ён доўга знаходзіўся ў шпіталях Ломжы і Беластока.

Калі С. Горбач крыху ачуняў, і змог з цяжкасьцямі перасоўвацца на мыліцах, мясцовыя людзі дапамаглі яму даехаць дахаты. З таго часу — верасьня трыццаць дзевятага года спадар Горбач застаўся няпоўнаспраўным на ўсё астатняе жыцьцё. Жорсткаму лёсу й гэтага было недастаткова. З усталяваньнем савецкай улады на тэрыторыі Заходняй Беларусі Горбач, а разам зь ім іншыя жаўнеры Войска Польскага, якія апынуліся ў савецкім Саюзе, на ўсе наступныя дзесяцігодзі былі пакінуты уладамі на гібеньне, хоць й змагаліся супраць агульнага ворага. Амаль нічога не перамянілася ў адносінах да жаўнераў другой сусьветнай вайны й тады, калі Рэспубліка Беларусь атрымала незалежнасьць. Сотні такіх,як Горбач, зрабіліся чужымі ў сваёй краіне.

Дарэчы, не адчувалі сябе ў Польшчы часоў Пілсудзкага чужынцамі жаўнеры царскага войска, пра іх добрабыт клапаціліся: вызначалі ступень калецтва, плацілі грашовыя кампэнсацыі. Так, напрыклад, жыхар Скідзеля Д. А. Марцінчык атрымліваў кожны месяц болей ста злотых, на якія магчыма было набыць тры каровы ці пяцьдзесят пудоў хлеба. Такіх жа высокіх выплат з бюджэту дзяржавы было мноства. Гэта так адносілася да жаўнераў першай сусьветнай вайны ня вельмі багатая буржуазная дзяржава.

Цяжка паверыць, што такое можа быць, але ж гэта ня выдумка, а праўда.

Зусім па-іншаму ставілася наша народная дзяржава. На шматлікія звароты С. Горбача ды іншых жаўнераў да афіцыйных улад гучаў адзін адказ: вы ў гэтай вайне не ўдзельнічалі, а за тую няхай вам Польшча плаціць, звяртайцеся туды. Але ж чаму Горбач і іншыя павінны зьвяртацца да дзяржавы, грамадзянамі якой яны не зьяўляюцца? Яны не вінаваты, што на зямлі, дзе нарадзіліся, некалькі разоў зьмянялася ўлада. Польскае кіраўніцтва само вырашала жыцьцёвыя цяжкасьці сваіх грамадзян й не прапаноўвала ім прасіць неіснуючую Расейскую імпэрыю браць на сябе іх клопат. У нашай краіне ўсё наадварот, хоць улада «народная».

Шчыра кажучы, яшчэ ў сакавіку 1989 года была спроба жаўнерам — удзельнікам верасьнёўскіх падзей 1939 года надаць статут вэтэрана Вялікай Айчыннай вайны. Аб гэтым было шмат гаманы ў друку, нават была зьмешчана заява Гэнэральнага консульства Польшчы, але далей справа не пайшла, павісла ў паветры. Дагэтуль гэтае надзённае пытаньне ня вырашана.

Ці атрымаюць адпаведныя правы й прывілеі жаўнеры пасьля прыняцьця закона аб вэтэранах? Намесьнік старшыні вабласнога савета вэтэранаў вайны і працы ў Гародні І. Райкоў даў адмоўны адказ. Нічога станоўчага не адказалі на запыт й супрацоўнікі вабласнога камісарыяту. Высньова адна: жаўнеры-вэтэраны другой сусьветнай застануцца чужымі ва ўласнай дзяржаве й надалей.

Вось яшчэ якая дзіўная гісторыя мела месца ў жыцьці спадара Горбача. Яго ў 1989 годзе разам зь іншымі не ўзнагародзілі польскім мэдалём «За ўдзел у абарончай вайне 1939 года». Выправіць памылку мясцовыя улады й супрацоўнікі камісарыяту не сьпяшаюць.

— Ці прызнаны вы афіцыйна інвалідам? — зьвяртаюся я да спадара Горбача.

— Не,— адказаў ён.

— Чаму?

— Таму, што я чалавек іншага гатунку, бо змагаўся ў складзе Войска Польскага, таму й лекары, й раённы камісарыят на мае захады правесьці камісію адказваюць: — Мы тут ні пры чым, зьвяртайцеся ў Польшчу, вы змагаліся не на той вайне, дапамагчы ня можам.

Безумоўна, адразу іншага адказу чакаць няма сэнсу, паколькі законам нашай дзяржавы прывілеі жаўнерам Войска Польскага не прадугледжаны. Толькі дзякуючы адпаведным захадам супрацоўнікаў гарпалiклінікі Скідзеля ўсе неабходныя паперы трапілі на камісію «ВТЭК». Зараз спадар Горбач атрымаў другую групу няпоўнаспраўнасьці, як удзельнік Другой Сусьветнай вайны, а гэта ж магло адбыцца значна раней. Толькі «дзякуючы» нягуманным законам былога СССР калека вымушаны быў працаваць усё жыццё. Гэта адзіны пазітыўны выпадак за дзесяткі год барацьбы.

Ня так шмат засталося жаўнераў Войска Польскага — нашых суайчыньнікаў... Усе яны ўжо вельмі сталага веку. Ці дачакаюцца калі — колвечы гэтыя людзі да сябе пашаны? Няўжо так й адыйдуць у нябыт непрызнанымі?

І. БАРЫСАЎ, член раённага савету вэтэранаў вайны і працы, г. Скідзель.

На здымку: С. ГОРБАЧ. Фота аўтара.

● **ПУНКТ ГЛЕДЖАНЬНЯ**

ЯНЫ СЬНЯЦЬ РЭВАНШ

Яшчэ нядаўна арганізацыі, якая была «сумленьнем, розумам і гонарам» нашай эпохі, было не пералічыць ухвал. Ня шмат часу прайшло, яе гэты «розум і сумленьне» само сабе падпісала сьмяротны прысуд. Але тым, хто фанатычна вёў грамадзства ў царства свабоды тры чвэрці веку, гэтага не дастаткова. Яны па-ранейшаму жывуць былой надзеяй і тлумяць ёй галовы тым, хто яшчэ не зразумеў, на мяжы якога гібеньня заставіла яго партыя — правадырка.

Гэтыя людзі адно на словах за плюралізм, за парлямэнцкі шлях і г. д. Яны папросту прагнуць рэваншу. Але ж партыі камуністых ніхто не перашкоджваў весьці народы да кісельных берагоў. На яве атрымалася жабрацтва. І ні ў воднага ленінца за гэта не баліць сумленьне, яны ніколі не вінаваты. Пры вораге народа ім перашкаджалі, то неспрыяльнае надвор´е, то гарбачоўская перабудова. Як кажуць у народзе: кепскаму танцору заўсёды нешта перашкаджае.

Але ж двойчы з такім партнёрам ніводнае дзяўчо не танцуе. Яму ж самому, аднак, надта ж карціць паўтарыць. Нядаўна вось партыя камуністаў Беларусі зарэгістравана. Здаецца: што тут асаблівага, але. Папершае пэкабэ — рэспубліканская арганізацыя, але ад сваіх татальных звычак не адмаўляецца, яна з задавальненьнем паведаміла аб выключэньні з шэрагаў камуністых апошняга гэнсека М. Гарбачова. Але пры чым тут Беларусь? Пэкабэ заяўляе, што будзе абараняць працоўны люд Беларусі, але ніяк у яе дакументах не адлюстраваны шлях, на якім яна будзе ўмацоўваць суверэнітэт незалежнай Беларусі. Гэта папросту не хвалюе камуністых, у іх па-ранейшаму глабальная задача — «сусьветная рэвалюцыя». Што ім незалежнасьць дзяржавы, грамадзянамі якой яны зьяўляюцца? Затое яны ўсіх былых запрашаюць аднавіць членства ў сваіх шэрагах. Але былыя здатныя толькі да старой песьні: «Весь мир... разрушим». Пабачце, гэта ня наш шлях. Мы пачынаем умацоўваць і паляпшаць нашу Беларускую дзяржаўнасьць.

Г. А.

ЛЮБЧАНСКІЯ КНІГІ

380 гадоў таму ў мястэчку Любча, што на Наваградчыне, пачала працаваць друкарня. Сёньня гэта частка вялікай гісторыі беларускага кнігадрукаваньня.

Менавіта на Наваградчыне, у 13 стагодзьдзі існаваў Лаўрышаўскі праваслаўны манастыр, дзе, як вядома, было напісана славутае Эвангельле, што цяпер знаходзіцца ў адной з бібліятэк Польшчы.

Друкарня ў Любчы працягвала культурныя і асьветніцкія традыцыі. Кіраваў гэтай справай Кмімата Пётра Бластус. За гады існаваньня ў ёй было выдадзена 20 кніг. Сярод іх антычныя і гістарычныя творы, мастацкая літаратура, «Статут слуцкай школы», «Гісторыя Іудзейскай вайны», «Любчанскія канцыяналы». Быў выдадзены зборнік Саламона Рысінскага, ў які ўвайшло каля 1800 беларускіх прыказак.

М. Д.

НА ГРАМАДЗКІХ ПАЧАТКАХ

працавала ў мінулым навучальным годзе ў Беластоку школка беларускай мовы. Зарганізаваў яе адзін з руплівых беларушчыны — спадар Віктар Стахвюк. На працягу некалькіх месяцаў маленькія беластачане вывучалі тут беларускую чытанку, пісьмо, атрымлівалі веды пра Беларусь. Усе дзеткі займаліся з ахвотай і стараньнем. Першы крок зроблены. У новым навучальным годзе беларуская школка ў Беластоку працягне сваю працу.

М. Д.

ДЛЯ БІЗНЭСМЭНАЎ

Новая газета, цалкам прысьвечаная польска-беларускім эканамічным стасункам «Brama Wschodnja», пачала выдавацца ў Беластоку на польскай мове. Сваёй мэтай яна ставіць дапамагаць польскім і беларускім бізнэсмэнам наладжваць новыя ўзаемавыгодныя эканамічныя адносіны. Дарэчы сама ідэя стварэньня газэты нарадзілася на сумеснай канфэрэнцыі бізнэсмэнаў абедзьвюх краін у Беластоку.

З слоў рэдактара, спадара Лешака Славінскага, плануецца выданьне газэты на нямецкай мове з ангельскай укладкай. Будзем спадзявацца, што выданьне зьявіцца і на Беларусі.

(Ул. інф.).

СЬВЯТА БАРЫСА Й ГЛЕБА

Як сведчыць летапіс, два сыны сьв. Уладзіміра — хрысьціцеля Русі Давыд ды Антон пайшлі ў манахі з адной мэтай, каб несьці ў сьвет ідэі праваслаўнае царквы. Місіянэры атрымалі благаславеньне на сьвятую справу, ім надалі імёны Барыса й Глеба.

Браты-манахі вандравалі па нашай зямлі, залучалі ў сваю веру новых прыхільнікаў, будавалі храмы. Адзін зь іх — вельмі вядомая царква на Каложы. Паводле паданьня, Барыс з Глебам заклалі яе падмурак, а ўсё астатняе выканалі самаахвярныя вернікі.

Цікавыя зьвесткі пра сьвятых братоў пачулі з вуснаў мітрапаліта Гарадзенскага і Ваўкавыскага Валянціна тыя гарадзенцы, хто прыйшоў на сьвята Барыса й Глеба, якое скончылася хрэсным рухам і чытаньнем вялікага вячэрняга Акафіста гэтым Божым угоднікам.

Г. АСТРОЎСКІ.

АРГУМЭНТЫ ВУНІЯЦКАГА СЬВЯТАРА

ХРЫСТОС СТВАРЫЎ АДЗІНУЮ ЦАРКВУ

Сёньня час глыбіннага маральнага заняпаду, выкліканага працяглым панаваньнем у галовах насельнікаў былога Савецкага Саюзу ідэялёгіі атэізму, і для адраджэньня маральнасьці нам патрэбна вяртаньне да хрысьціянства. Але пасьпяховаму пашырэньню хрысьціянства перашкаджае яго раскол і асабліва падзел на праваслаўе і каталіцтва. Прыйшоўшы да Хрыста, чалавек спыняецца ў разгубленасьці, ня ведаючы, якое хрысьціянскае вызнаньне ёсьць ісьціным, а якое не. Цяжка разабрацца ў гэтым пытаньні, таму шмат хто застаецца верным вызнаньню сваіх бацькоў — сямейнай, нацыянальнай традыцыі, іншыя, ня здолеўшы адшукаць ісьціну, увогуле адварочваюцца ад хрысьціянства, горнуцца да іншых рэлігій.

Такім чынам, пераважная большасьць хрысьціян, як каталікоў, так і праваслаўных і пратэстантаў, звыкаюцца з фактам расколу, успрымаючы яго як натуральны і непапраўны. Але варта узьняць пытаньне:«А каму выгодны раскол у хрысьціянстве?» — і мы адразу развітаемся са сваёй абыякавасьцю. Бо раскол паміж хрысьціянамі выгодны, канешне ж, толькі сілам злым, сілам цемры, што ненавідзяць хрысьціянскі сьвет, які выкрывае амаральныя паводзіны грэшнікаў («кожны бо, хто робіць благое, ненавідзіць сьвятло» — Ян, 3, 20). Гэта ім выгодны раскол хрысьціянства, бо згодна старой рымскай прымаўцы «падзяляй і ўладар», паслабляюцца сілы дабра, якія перашкаджаюць рабіць зло. Гэткія высновы розуму, які сьведчыць, што ўсе хрысьціяне павінны імкнуцца да адзінства, бо ў адзінстве — сіла. А што гаварыў аб адзінстве хрысьціян сам Хрыстос, што гаварылі аб гэтым ягоныя вучні-апосталы?

Хрыстос хацеў стварыць толькі адну царкву. Гэта бачна зь яго слоў, зьвернутых да апостала Пятра: «Ты — Пётр (па-грэцкі — камень, скала), і на гэтай скале я збудую царкву Маю» (Мц. 16, 18). У гэтым урыўку слова «царква» вымаўлена ў адзіночным ліку. Гэта азначае, што Хрыстос хоча стварыць толькі адну сваю царкву, такім чынам, сапраўдная Хрыстова царква можа быць толькі адна.

Але Хрыстос ня толькі хоча стварыць адну сваю царкву. Ён хоча, каб яна і надалей была адзінай, не падзялялася на асобныя, з розным веравучэньнем. Гэтае жаданьне Хрыста бачна зь яго малітвы: «Не за іх (за апосталаў) жа толькі прашу, але і за тых, хто верыць у мяне паводле іхняга слова. Няхай будуць усе разам: як ты Айцец ува мне, і я ў табе, гэтак і яны няхай будуць разам» (Ян, 17. 20-21). Мала таго, Хрыстос засьцерагае ад спакус да падзелу царквы: «Сьцеражыцеся, каб хто не падмануў вас, бо многія прыйдуць пад іменем Маім і будуць гаварыць: «Я Хрыстос», — і шмат каго падмануць» (Мц., 24, 4-5).

Нарэшце Хрыстос, ведаючы, што будуць падзелы сярод хрысьціян, гаворыць аб неабходнасьці ўзнаўленьня адзінства і прадказвае, што яно будзе адноўлена: «Маю я і іншых авечак, што ня з гэтага двара (адпаўшыя ад царкоўнага адзінства) і гэтых трэба Мне прывесьці, каб і яны пачулі голас Мой; і будзе адзін статак і адзін пастыр» (гэта значыць адна царква і адзін галава царквы) — (Ян, 10, 16).

Аб неабходнасьці захоўваць адзінства царквы гаворыць і апостал Павел: «Захоўвайце еднасьць духу ў хаўрусе міру. Адно цела і адзін дух... Адзін Госпад, адна вера, адно хрышчэньне» (Эф. 4, 3-5). «Малю вас, браты, сьцеражыцеся тых, што робяць нязгоду і спакусы супраць навукі, якое вы навучыліся, і ухіляйцеся ад іх; бо гэткія служаць ня Госпаду нашаму Ісусу Хрысту, а свайму чэраву, ды ласкавасьцяй і красамоўствам зводзяць сэрцы прастадушных» (Рым, 16, 17-18). «Малю вас, браты, імем Госпада нашага Ісуса Хрыста, каб усе вы гаварылі адно і ня было б між вамі падзелаў, але каб вы злучаны былі ў адным розуме і ў адной думцы. Бо ад хатніх Хлоявых сталася мне вядома аб вас, браты мае, што між вамі ёсьць спрэчкі. Кажу ж аб тым, што кожны ў вас кажа: я Паўлавы, я Апалёсавы, я Кіфавы, а я Хрыстовы. Хіба Хрыстос разьдзяліўся?» (1 Кар. 1, 10-13).

Адсюль высновы. Хрыстос стварыў толькі адну царкву. Хрыстос і апосталы хацелі захаваць гэта першапачатковае адзінства царквы. Знішчэньне хрысьціянскага адзінства выгодна толькі ворагам царквы. Калі Хрыстос і апосталы хацелі царкоўнага адзінства сярод хрысьціян, дык мы, любячыя Хрыста, незалежна ад нашага хрысьціянскага веравызнаньня, павінны імкнуцца да хрысьціянскага адзінства ня толькі ў веравучэньні, але і ў царкоўнай арганізацыі (бо апостал Павел гаворыць: адно цела) і таемнасьцях (бо ён жа кажа: адно хрышчэньне).

Мы, жыхары Беларусі — хрысьціяне праваслаўнага і каталіцкага вызнаньня таксама павінны задумацца над неабходнасьцю царкоўнага адзінства. Калісьці мы працягнулі адзін аднаму рукі і ў 1596 г. у Бярэсьці правялі ўзьяднаньне цэркваў. Ідэя царкоўнай Вуніі распаўсюдзілася амаль па ўсёй Беларусі і ўтвораная ў выніку вуніі грэка-каталіцкая Царква Беларусі праіснавала да 1839 г., пакуль ня была гвалтоўна зьліквідавана расейскім самаўладствам. Пасьля першай сусьветнай вайны 1914-1918 г. г. у заходніх вабласьцях Беларусі — пад Слонімам і Пінскам зноў сталі ўтварацца грэка-каталіцкія вуніяцкія абшчыны, але былі зьнішчаны пазьней сталінскім рэжымам. Аднак ідэя вуніі жыве, бо гэтага хоча Хрыстос і зноўку адраджаюцца вуніяцкія абшчыны. Яны заклікаюць усіх хрысьціян да паразуменьня, адзінства, ня толькі практычнага, але і дактрынальнага.

Грэка-каталіцкі сьвятар а. Віктар Данілаў.

ЗЬМЕНА Ў КІРАЎНІЦТВЕ СПБ

На ліпеньскім паседжаньні праўленьня Саюза палякаў Беларусі адбылася зьмена ў кіраўніцтве. Намесьнік старшыні праўленьня па культуры Р. Кацынэль быў вызвалены з пасады, а на яго месца зацьверджаны Р. Клячкоўскі. Справа ў тым, што сп. Р. Кацынэль падрыхтаваў для газэты «Глос з-над Немна» артыкул, у якім выказаў свае погляды на шляхі польскага адраджэньня на Беларусі. Аўтар бачыць СПБ як культурна-асьветную арганізацыю, а не як палітычную партыю, ён таксама лічыць, што падобны пункт гледжаньня адпавядае большасьці беларускіх палякаў. Так гэта ці не, магла выявіць газэтная дыскусія. Аднак праўленьню артыкул не спадабаўся й ня быў надрукаваны. Тады аўтар сам абнародаваў напісаны ім артыкул, у адказ на што й адбылася вышэйзгаданая зьмена. Вельмі шкада, што так атрымалася. Бо Р. Кацынэль даўно вядомы ў польскім руху як развважны і дальнабачны чалавек. Дарэчы сказаць, ён, не падзяляючы палітызаваныя і прадпрыймальніцкія пагляды сваіх калегаў, увесь час зьвяртаў іхнюю ўвагу на недаацэньваньне культурна-асьветнай і інтэлектуальнай працы.

Д. М.

У БУФЭЦЕ ВЯРХОЎНАГА САВЕТА

ЗЬ МЕНСКІХ УРАЖАНЬНЯЎ

Раней можна было наведваць Менск не часьцей як раз у год й пры гэтым не спатыкаць аніякіх зьменаў. Правінцыйны Менск, які стаяў на шляху з крамлёўскай сталіцы да Парыжу, быў надзейна апанаваны летаргічным сном. Беларусь рупліва сеяла, дбайна жала, пасьля чаго ўгодліва рапартавала вуснамі сваіх лепшых прадстаўнікоў, у якіх сьлязіліся вочы, калі яны аддана глядзелі на Ўсход, дзе з-за зубчастага мура ўзыходзіла сонца. Не дапамагала нават тое, што яны ахоўна прыкладалі да броваў у якасьці брыля свае мазалёвыя далоні. Але гэтак было калісь. Сёньня са зменамі інакш, хоць халуйскую звычку рапартаваць змагчы ў сабе пакуль не атрымліваецца.

Трапляеш у сталіцу праз якія месяц-два й адразу заўважаеш штосьь іншае. На чыгуначнай станцыі люд жуе бананы, нібы якія руткевіцкія яблыкі. Шэрагам стаяць, быццам у нас у Горадні, цёткі, прыціскаючы да сябе бутэлькі з «Жыгулёўскім». Свабодны гандаль — крок наперад, да капіталістычнага сацыялізму. Адна з апошніх прыкметаў разьвітога сацыялізму — надкусаны вантрабяны піражок, які сіроча ляжыць на пыльным асфальце. Раней усё было танна, але нічога не было. На маю думку, гэта адна з прыкметаў сацыялізму. Есьці даводзілася пераважна бульбу (8—12 кап. за кілю) ды таксама вельмі танны й даволі няякасны хлеб. Вось яшчэ падказваюць, што мяса было танным. Слушна, але ж нам, большасьці, даставаліся косткі ды сала. Ці, можа, я хлушу? Не, усё слушна. Ведаю толькі, што суайчыньнікам шкада слова. Нібыта й кпілі з таго сацыялізму, а як ня стала яго, дык нейк і няўтульна зрабілася. Цяжка народу без усякага ізму, сьвярбяць рукі які-небудзь «...зм» будаваць, зноў жа, рапартаваць цяпер няма каму. Ліха й годзе!

Зрэшты, мы крыху адхіліліся ад свае тэмы. Мінулым разам я ўжо згадваў пра мэтро. Мінула няшмат часу й праезд у ім каштуе не 40 кап., а ўжо рубель, прычым мяняеш яго ў касе на пластмасавы круглік, які потым укідаеш у шчыліну турнікэту замест манеты. З прыемнасьцю хачу таксама паведаміць аб тым, што крытыкаваная мной мінулым разам асфальтоўка на праспэкце Скарыны ўжо адрамантавана. Праўда, наўрад ці адыграла ў гэтым станоўчую ролю публікацыя ў «Пагоні». Хутчэй папросту паскардзіліся кіроўцы замежных дыпляматаў. Досыць пастаяць трошкі на праспэкце, каб убачыць, як раз-пораз міма праязджаюць усялякія мэрсэдэсы з чужаземнымі сьцяжкамі на капотах. Прыкмета часу: Менск пакрысе пачынае рабіцца падобным да Сталіцы Дзяржавы. Прычым заўважу, што гэта вельмі выгодна перш за ўсё нават не бэнээфаўцам альбо беларускім пісьменьнікам, а найлепшым прадстаўнікам нашае нацыі — былым цэкоўцам з хаўрусьнікамі, якія выдатнейшым чынам уладкаваліся ў новых умовах, самі сабе начальнікі і якім болей няма патрэбы лісьлівіць й гнуць карак перад крамлёўскімі чаноўнікамі. Яны ўхапіліся за дзяўржаўнае стырно яшчэ мацней і ніякім колам, а пагатоў пры дапамозе рэфэрэндума, іх стуль не прапрэш.

Амэрыканскі пасол пераконвае з тэлеэкрану беларусаў (нават зрабіўшы ўступ на беларускай мове) у Дзень незалежнасьці ЗША ў тым, як гэта добра мець свабоду й незалежнасьць, бо толькі дзякуючы ім амэрыканцы гэтак заможна жывуць. Ажно сьляза ў мяне нагарнулася, як пераконваў заморскі дыплямат маіх суайчыньнікаў у тым, што Амэрыка будзе ўсяляк дапамагаць Беларусі, калі апошняя стане цаніць уласную незалежнасьць. Але я ведаю, наш тэлеглядач слухаў абяцанкі скэптычна й абавязкова меў у галаве думку пра падкопы ЦРУ. Беларус пагодзіцца з амэрыканцам толькі калі той прышле процьму кілбасы, на якой пераканаўча будзе напісана «Лібэрці».

А каля дому першага зьезду РСДРП маніфэстуюць пад бэсэсэраўскім сьцягам тыя, каму няўтульна жыць бяз слова ізм, але й каля стырна не магло знайсьціся месца. Папросту імкнуцца жыць як людзі — гэта не для іх. Абавязкова патрэбна змаганьне. А ў змаганьні адныя перамагаюць, астатнія прайграюць. Ёсьць пераможцы, а ёсьць ахвяры: параненыя, забітыя й палонныя. Інакш у ленінцаў й не бывае. Нездарма ж перапалоханы Вярхоўны Савет пасьля жнівеньскага путчу, са страху зацьвердзіў нам Пагоню ды Белчырвона-белы сьцяг. Яны ж, наіўныя, думалі, што зь імі зробяць гэтак, як яны ўчынілі б з намі, каб язавы перамаглі. Але ўсё абыйшлося, самапорцыі адрэналіну для ўражлівых арганізмаў найлепшых прадстаўнікоў народа аказаліся бязкрыўднымі. А што датычыць РСДРП, дык сімвалічна, што, пачынаючы са свайго першага менскага зьезду, гэтая арганізацыя ніяк не заўважала Беларусі ды беларусаў зь іхняй моваю, якую вартыя нашчадкі першых зьездаўцаў удала зьмясьцілі ў своеасаблівую рэзэрвацыю, званую СП БССР. У мройным маленстве мне таксама давялося пабываць у гэтым драўляным дамку з экскурсіяй. Запомнілася вялікая лямпа й макэт падземнае друкарні, у якой тав. Сталін нібы выдаваў штосьь бальшавіцкае.

У гэтых маніфэстантаў ёсьць духовыя хаўрусьнікі, якія апантана называюць прызнаную ці не паловай сьвету, апроч розных Сэнэгалаў, Беларусь Расеяй, а беларускую мову — расейскай. Гэтыя таксама выкарыстоўваюць бэсэсэраўскі сьцяг, тым самым лішні раз пацьвярджаючы, што гэтае палітычнае ўтварэньне ня было нацыянальна-дзяржаўным. Іх, аднак, не цікавіць лёс музэю першага зьезда, больш за ўсё ім карціць, каб РБ прызнала самазваную Прыднястроўскую рэспубліку. Унікальны, дарэчы, прыклад у гісторыі: не жадалі вывучаць ненавісную ім нацыянальную мову й учынілі супраць Малдовы вайну. Не, трэба было б прызнаць гэткіх гэрояў! Дарэмна міліцыянты прагналі «славянасабораўцаў» ад Міністэрства замежных справаў Беларусі, дзе тыя пікэтавалі. Ва ўсякім разе, не хапіла міліцыі дальнабачнасьці, бо раптам сабораўцы, натхнёныя прыкладам, учыняць і ў нас сваю прыднястроўшчыну? Яны тады пакажуць «кузькину мать»!

Увогуле дарэмна кажуць, што ў нас сёньня дагэтуль кволае нацыянальна-дзяржаўнае адраджэньне. Факты сьведчаць пра іншае. Некалькі гадоў з БНФам самотна змагалася адное ЦК КПБ, што праўда — пры дапамозе сваіх брахлівых друкаваных органаў. У той час, калі паўсюдна шчыравалі ўсякія інтэрфранты, як рэакцыя на моцныя нацыянальныя рухі, у нас было ціха: БНФ не меў вялікае моцы, а ЦК, як потым, высьветлілася, быў яшчэ слабейшым, таму й ня здолеў пахаваць свайго ворага. Сёньня інакш. Усякая інтэраўская пошасьць адчувае ўнутраную моц беларускае ідэі, якая рана ці позна пераможа на Беларусі, вось чаму й заварушыліся ў нас інтэры. Калі варганізм нарэшце адчуў у сабе нейкія зрухі да здароўя, хваробатворныя бактэрыі зноў узяліся рабіць сваю справу.

Памылкова было б аднак думаць, што ў сталіцы я адно разглядаў пікэты. Распавяду цяпер зусім пра іншы выпадак. Адзін мой сябра-журналіст доўга й марна спрабаваў памяняць сваю кватэру з Гомеля на Менск. Але хварэла дзіця, і яны з жонкай вырашылі пераязджаць, не чакаючы. У сталіцы нямала часу наймалі прыватную кватэру, ажно нарэшце абмен адбыўся і вось якім цікавым чынам. У рамках перасяленьня жыхароў чарнобыльскай зоны частка кватэр для іх выдзяляецца нават у самым Менску, але ім не дазваляецца прапісываць да сябе нікога іншага. Такім чынам пасьля сьмерці высяленцаў кватэры застануцца ва ўласнасьці менгарвыканкаму. І вось тады дзеці або ўнукі той старой бабулі мяняюць выдзеленую ёй аднапакаёўку у сталіцы на двухпакаёвую кватэру ў Гомелі і ўсяляюцца туды, а безкарысьлівая старая застаецца дажываць свайго веку ў засьмечанай радыёнуклідамі вёсцы.

Вось дайшла чарга й да буфэту Вярхоўнага Савету. Але напачатку перапрашаю чытачоў за не зусім дакладную інфармацыю, пададзеную мной у мінулым нумары газэты. Справа ў тым, што перад былым будынкам ЦК КПБ няма болей пастамэнтаў ад аграмадных бюстаў клясыкаў перадавога вучэньня. Зь імі я здалёк зблытаў вялізныя гаршчкі зь кветкамі. Збезгалоўленыя пастамэнты сапраўды засталіся перад домам, але пэнсіянэры прыносілі і клалі на іх кветкі. Тады пастамэнты прыбралі, а на тым месцы пасадзілі кветкі. Насіць кветкі да кветак адразу страціла сэнс.

Але вось і сам гмах. Ці мог сюды раней трапіць радавы камуніст? Не, не мог! (Гэта я не пра сябе, а наогул...) Уваходзіш, азіраешся: натуральная рэйхсканцэлярыя. Даўгія калідоры, вялізныя пакоі, празваныя некаторымі з дэпутатаў Вярхоўнага Савету, які цяпер тут месьціцца, «вальерамі». Былы партыйны гмах амаль квадратны ў пэрымэтры, унутры якога вялікі падворак. Ня ведаю, як было ў цэркоўныя часы, але сёньня паўдавальны буфэт выглядае вельмі звычайна: сасіскі, гарэлка (праўда, упершыню мной бачаная) «Белая Русь» па 140 зь нечым рублёў і нейкае надта ж дарагое сала па цане 171 рубель за кіль. Піць і закусваць я ня стаў, а толькі зьеў сасіскі ды запіў іх кэфірам. Па калідорах паўсюдна сноўдалі маляры, часу на рамонт у іх хапае, наш ВС зрабіў паміж сэсіямі амаль паўгадавы перапынак.

На вуліцах паўсюдна адбываецца гандаль бананамі: 145, 120, нават 100 рублёў. Свабодна прадаюцца шампіньёны і ківі. Зроблены першы крок наперад ад сацыялістычнага харчовага рынку, на якім звычайная цыбуліна рабілася нібы заморскай гароднінай.

С. АСТРАВЕЦ,
Менск — Горадня.

ПАД ШЧАСЬЛІВАЮ ЗОРКАЮ

Пад шчасьліваю зоркаю нарадзіўся гаспадар хаты, што на вуліцы Савецкай у Зэльве, Мікалай Іпалітавіч Мазырка. Але толькі нарадзіўся пад ёй, бо сам і яго сям'я амаль усё жыцьцё хадзілі па смяротносным грузе... Толькі ў жнівеньскія дні, калі пачаў капаць склеп, на 40-сантымэтровай глыбіні наткнуўся на міну.

Усяго невялікі кавалак зямлі пад яблыняй утойваў пяць баявых мін, якія праляжалі ля хаты з часоў другой сусьветнай вайны.

Цяжка было б прадказаць шчасьлівы зыход гісторыі, калі б не гаспадарскія клопаты.

«Склеп пачалі капаць пасьля шостай гадзіны раніцы,— расказвае гаспадыня Ганна Міхайлаўна Мазырка.— І раптам муж наткнуўся на міну... Мікалай узяў яе асьцярожна і аднёс далей ад хаты. Толькі зноў капаць — другая. Мужыкі павыскоквалі зь ямы. На гадзіньніку было 7.45. У 8.15 патэлефанавалі дзяжурнаму ў ваенкамат. У 15 гадзін званю туды паўторна, праз паўгадзіны з ваенкамата прыйшлі яго супрацоўнікі — паглядзелі, пацікавіліся, і пайшлі. Каля васемнаццаці гадзін тэлефаную зноў у ваенкамат. На провадзе: заяўку далі — чакайце! Колькі чакаць — ня ведаем.

— Дык як жа нам легчы спаць?

— Званіце ў міліцыю, няхай ахоўваюць, падзяжураць там.

Звярнуліся тады да намесьніка начальніка РАУС С. І. Максімава. Толькі тады каля дзевятнаццаці гадзін прыслалі дваіх міліцыянераў.

Тым часам патэлефанавала ў вабласны камісарыят. На другім канцы проваду: — «Зараз буду званіць у сапёрную частку».

Прыехалі сапёры толькі на наступны дзень у 8.45 раніцы. Дасталі зь зямлі яшчэ тры міны...

Колькі нерваў страчана і, шчыра кажучы, на той момант я пазайздросціла, што няма ў нас той «адзінай і накіроўваемай КПСС». Пазваніў бы туды ў крайнім выпадку, але пытаньні вырашаліся б значна хутчэй. Бо горш пры бязуладдзі, ніхто нікому не спагадае, а побач людзі, пасялковы савет, маясцовы ЗАГС — вясельле, з другога баку — Троіцкая царква.

Аддзяленьне сапёраў з васьмі чалавек прыбыла на месца роўна праз суткі.

Па дзевятай гадзіне суботняй раніцы ў напрамку Ваўкавыска машына з выбухованебясьпечным грузам павольна аддалялася. У кіламетрах пяці — шасьці ў закінутым кар'еры грымнулі выбухі.

Петр ЖЭБРАК,
г. п. Зэльва.

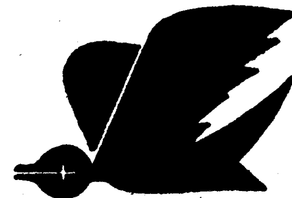

НІБЫ БЕЛАРУСКІ ХАКЭЙ

Нарэшце вырашылася пытаньне з тым, дзе сёлета будзе гуляць гарадзенская хакэйная дружына «Нёман». Яна выступіць у першынстве... Расеі ў яе паўночна-заходняй зоне. Зрэшты, гуляць недзе ж трэба. Цікава іншае, а менавіта склад «Нёмана». На жаль, але як і ў папярэднія гады, ён амаль цалкам «імпартаваны». Дружына складаецца з хакэістаў, якія з Расеі прызваліся служыць у Беларускае Войска. Гэта І. Шышоў з Электрасталі, Р. Азізаў з Уфы, С. Галаванаў і В. Мінін з Тэрмітау (што яшчэ далей), А. Пячэнкін з Чалябінска ды іншыя. Усе яны прысягнулі беларускаму народу й зараз знаёмяцца з умовамі службы. Усё гэта з аднаго боку й ня так блага, але куды важней сёньня рыхтаваць сваіх спартоўцаў.

Г. А.

СЬЦІСЛЫМ РАДКОМ

ЗЭЛЬВА. *Супрацоўнікамі Зэльвенскага РАУС затрыманы наркаманы, якія зрэзвалі мак у агародах гараджан. У раёнах вуліц Вакзальная, Гагарына няпрошаныя госьці наведалі кожны другі агарод. Імі аказаліся тры жыхары суседняга Ваўкавыска. Але ня толькі за гэта яны трапілі за краты. Падазраюцца яны і ва ўчыненьні іншых злачынстваў.*

* * *

Дэфіцыт дробнай манеты дасягнуў апагэя. Прадпрымальнымі маладымі людзьмі нядаўна ў Зэльве ўшла скупка разьменнай манеты. За рубель капейкамі давалі 10 рублёў савецкімі папяровымі грашыма. Але часьцей за ўсё з наяўнымі прадаўцамі капеек, якія выстраіліся нават у чаргу, разьлік вёўся беларускімі рублямі. Кажуць, медзякі маюць попыт у Польшчы, дзе за іх даюць нават «зялёненькія».

* * *

У адзін зь ліпеньскіх дзён у 23 гадзіны 30 хвілін каля параднага ўвахода будынка Зэльвенскага РАУС кінулі саматробную выбухоўку. Грымнуў выбух. Жартаўнікі, якія зрабілі замах на спакой вартавых правапарадку, пасьпяхова зьніклі.

П. ЖЭБРАК.

КРАШЭЎСКІ І СЬВІСЛАЧ

Новая экспазіцыя ў Сьвіслацкім гісторыка-краязнаўчым музэі прысвечана 180-годзьдзю з Дня нараджэньня Ю. Крашэўскага — вядомага пісьменьніка, які шмат зрабіў як для беларускай, так і для польскай культуры. Ю. Крашэўскі — аўтар больш за 600 тамоў раманаў, аповесьцей, гістарычных прац, шмат зь якіх прысвечаны Прынямоньню.

Добрыя ўспаміны засталіся ў яго пра Сьвіслач, дзе два гады ён навучаўся ў тутэйшай гімназіі, адзінай на той час сьвецкай установе Гродзенскай губерні. Вучыўся будучы пісьменьнік на выдатна, менавіта ў Сьвіслачы адчуў цікаўнасьць да гісторыі. А само мястэчка Крашэўскі апісаў у сваёй вядомай кнізе «Малюнкі жыцьця і падарожжаў».

М. Д.

БЕЛАРУСАЧКІ.
Фота А. УЛАДАСЕВІЧА.

СОНЦА, СЛОІК З ВАДОЙ І АГОНЬ

Два звычайныя трохлітровыя слоікі ў сям'і ваўкавысца Б. Пяроўскага ледзь ня сталі прычынай пажару. У адзін спякотны дзень слоікі з вадой стаялі на стале ў садзе, побач ляжалі мыльніца і анучка. У самую сьпёку на вачах гаспадыні гэтыя рэчы раптам успыхнулі. Слоікі з вадой паслужылі для сонечнага праменьня ў якасьці лінзаў.

БЯЗ ГУМАК, АЛЕ ЗАТОЕ ТАННА

У Слоніме ў апошні час у кіёсках «Саюздруку» у продажы зьявіліся мужчынскія трусы, якія шыюць майстры з калгаса «Запаветы Ільліча». Хоць яны і без гумак, але іх купляюць, бо каштуюць яны ўсяго 36 рублёў — значна таньней, чым у крамах дзяржгандлю.

Будзем спадзявацца, што гэтыя трусы зьявяцца першай ластаўкай у насычэньні рынку танным адзеньнем, як некалі з лямпачкі Ільліча пачыналася вырашэньне дзяржаўнай праграмы ГАЭЛРА.

СПАТКАНЬНЕ ПАД ДУБАМ

Напярэдадні вызваленьня Ваўкавыска ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў гурт вэтэранаў сустрэўся пад кронаю партызанскага дуба ў Замкавым лесе. Славутае дрэва знаходзіцца ў ваколіцах вёскі Залешаны. Дарогу да дуба паказаў партызанскі камісар Яўдакім Лявонцьвіч Пятухоў.

Партызанскі дуб, па вызначэньню спэцыялістаў, самы стары на тэрыторыі Ваўкавыскага раёна. Яго век — звыш 400 гадоў, вышыня — 25, акружнасьць — 7, дыяметр дрэва 1,5 мэтра.

П. ЖЭБРАК.

НА 10 МЛН. БЕЛАРУСАЎ У РАСЕІ ЁСЬЦЬ 10 МЛН. РЭЦЫДЫВІСТАЎ

ТВАР СТАРЭЙШАГА БРАТА

На працягу апошніх дзесяці гадоў сярэдні ўзровень злачыннасьці ў Расейскай Фэдэрацыі вырас у тры разы. Цікава, што гэты рост значна апярэджвае, напрыклад, рост новых месцаў працы. Новае пакаленьне выбірае традыцыйны шлях...

У 1991 годзе на тэрыторыі Расеі (ня блытаць з СССР) зарэгістравана 2.173.074 злачынствы. Гэта крадзеж, разбой, гвалты й забойствы — апошніх 16.235. Абсалютным рэкардсмэнам лічыцца Кацярынбург, пры камуністах Сьвярдлоўск — тут зарэгістравана ажно 89.331 злачынства. Трэба дадаць, што міліцэйская статыстыка звычайна няпоўная з прычыны паказухі, да таго ж ня кожны пацярпелы зьвяртаецца па дапамогу, асабліва ў выпадку «звычайнага» хуліганства.

Ад самой рэгістрацыі злачынства толку таксама няшмат. У тым жа 1991 годзе расейскі МУС «справіўся» толькі з паловай афіцыйна прызнаных злодзеяў, астатнія ж, а гэта 997.832,— амаль мільён — выпадкі вышлі іх спраўцам «насуха».

Хто ж усё гэта робіць? Паводле слоў падпалкоўніка, выкладчыка міліцэйскай акадэміі М. Міронычава, ад пачатку дзеяньня цяперашняга крымінальнага заканадаўства, гэта значыць, зь сярэдзіны 60-х гадоў, у Расеі асуджана 35 млн. чалавек, зь іх ажно 10 млн. больш аднаго разу. Гэта й ёсьць славутая крымінальная мафія. Толькі ў турмах знаходзіцца 2,5 тыс. арганізаваных злачынных групаў, тэрмін звальненьня большасьці іх удзельнікаў, між іншым, хутка скончыцца...

Той жа афіцэр сьцьвярджае, што лідэры крымінальнай мафіі падзялілі тэрыторыю былога СССР, у тым ліку, натуральна, «новых незалежных дзяржаваў», на сфэры ўплыву. Няма практычна аніводнага «чыстага» квадратнага мэтру зямлі. Гэтак званых «бацькоў хрышчоных» разам налічваецца каля 3 тыс. чалавек — імёны іх у большасьці вядовыя МУС, але...

Здабыча йдзе звычайна ў агульную «касу», дзьве трацііны якой у сваю чаргу выдаткуецца на подкуп пракурораў, судзьдзяў і міліцыянтаў, а таксама на хабар «прадпрыймальнікам» легальнага бізнэсу, уключаючы сюды ж «дзяржаўных» міністраў і дырэктараў. Па некаторых ацэнках «айцы крымінальнага сьвету» кантралююць сягоньня 200—240 млрд. савецкіх рублёў у цэнах да 1 красавіка 1991 году! Для параўнаньня — «трудовые сбережения» 150 млн. іншых грамадзян складаюць, натуральна, у тых жа цэнах, толькі 270—280 млрд. рублёў...

Расейскія банды ў апошнія гады пераносяць сваю «дзейнасьць» у краіны Балтыі, а таксама на тэрыторыі Польшчы й Беларусі. Нелегальны гандаль крадзенымі аўтамабілямі ў Польшчы й далей на ўсход кантралюе ніякая не «беларуская мафія», як любяць пісаць маскоўскія газэты, а пецярбуржцы, уральцы ды растоўцы.

Што ж наш родны менскі МУС? Там заклапочаныя тым, што Расея да канца бягучага году хацела б «дэпартаваць» 5 тыс. «родных» беларускіх «зэкаў», а тых няма куды пасадзіць. Быццам бы ўжо засыпалі шахты ў Салігорску ды павысякалі ўсе дзялянкі пад Бабруйскам ці Слонімам! А вось пра 10 мільёнаў,— мільёнаў! — арганізаваных расейскіх злодзеяў, якія праз нашу ўсходнюю «сувэрэнную» мяжу праходзяць, як нож скрозь масла, стараюцца ня думаць. Дарэчы цікава, а што думаюць пра гэта міністр унутраных спраў сп. Ягораў, міністр замежных спраў сп. Краўчанка, шэф парляманцкай камісіі па абароне й бясьпецы сп. Грыб і сам шаноўны С. С. Шушкевіч? Цікава, як будзе выглядаць канцэпцыя «празрыстых межаў», калі банды з галоднага ўсходу хлынуць сюды й на кожнага «памяркоўнага, сьціплага да працавітага» беларуса прыйдзецца роўна адзін узброены галаварэз?!

Але пачакаем хаяць начальства. Ці ж не мы самі ляманталі, як быццам нас ужо рэжуць: «сохраним Союз!», «как же мы без России?», «надо объединяться, а не разъединяться!», «какая разница, как это все называется!» і г. д.? Мы.

Ці ня мы вельмі паважаем памяркоўных і спакойных палітыкаў й ня любім «экстрэмістаў» З. Пазьняка за тое, што ён хацеў бы ад братняй Расеі аддзяліцца плотам і дротам? Мы.

Ці ня мы панахапалі ў менскіх інстытутах расейскіх жонак, не павысоквалі ў Жалудках і Слонімах замуж за расейскіх афіцэраў і цяпер патрабуем «празрыстай мяжы», каб сваякоў падкармліваць? Мы.

Ну дык чаго мы хочам у такім выпадку? Нармальнага жыцьця?!

Мне здаецца, што беларусы гатовы падзяліцца з братамі-расейцамі нават не ў мэтафарычным, а зусім рэальным сэнсе:

— Приезжай, Ваня! Бери, грабь, ... с ним, еще наживем! Лишь бы не было войны...

Эх, «зямелі»...

А. ЗЕЛЯНКОЎСКІ.

Помнік з кулявымі прастрэлінамі

Узяцца за пяро мяне прымусіла, як кажуць, сустрэча з рэхам далёкіх гадоў.

А было гэта так. Наш аддзел інжынерных пошукаў інстытута «Гроднасельбудпраэкт» павінен быў зрабіць праэктнакаштарысную дакументацыю вадазаборных збудаваньняў для жывёлагадоўчага комплексу ў калгасе «Звязда» Навагрудзкага раёну.

Калі мы пачалі выбіраць пляцоўку под сьвідравіну, адразу зьвярнулі ўвагу на нейкі помнік, што стаяў побач з дарогай, якая вядзе да вёсак Сенна, Любча, Казённыя Лычыцы. Помнік уразіў незвычайнай прыгажосьцю і архітэктурай. 10-мятровы чыгунны крыж з расьпятым Хрыстом выглядаў велічна сярод зялёных дрэваў. Унізе надпіс на чыгуннай дошцы: «Тут разам з Эвэлінай Пуслоўскай спачывае прах яе сына Адама Пуслоўскага».

Ён быў адным з кіраўнікоў паўстаньня 1863 г. на Навагрудчыне. За ўдзел у паўстаньні растраляны 26.06.1963 г. у Навагрудку».

Ніжэй надпіс на польскай мове: «Эвэліна Пуслоўская нарадзілася 1 студзеня 1800 г. Памерла 31 мая 1880 г.» І яшчэ: 6 кулявых прастрэлінаў на помніку. Цяжка казаць, хто й калі практыкаваўся ў такую мішэнь.

Вярнуўшыся ў Горадню, я пачаў гартаць старыя кніжкі, шукаць згадак пра род Пуслоўскіх.

Супярэчнасьць падзей 1863 г. добра відаць па здарэньнях, якія разгарнуліся на Навагрудчыне. Маю на ўвазе былы Навагрудзкі павет, які быў значна большы за сучасны раён. Падрыхтоўкай паўстаньня тут кіраваў доктар Уладзіслаў Барзабагаты. Ён яшчэ ў школьныя гады быў выключаны з «воўчым білетам» з Менскай гімназіі. Пасьля асуджэньня царскім судом на сьмерць, ён уцякае ў Францыю і пад час Парыжскай камуны становіцца галоўным мэдыкам парыжскага шпіталю.

3 сакавіка 1863 г. да ўлады ў Віленскім паўстанцкім цэнтры прыйшлі т. зв. «белыя», якія адстойвалі погляды лібэральнай часткі шляхты. Кіраўніком Навагрудзкага павету яны прызначаюць памешчыка Канстанціна Кошчыца, чалавека з унівэрсітэцкай адукацыяй, чалавека слова, а ня справы. Борзабагатаму даводзіцца змагацца з сабатажам Кошчыца.

У фармаваньні паўстанчага атраду Борзабагатаму дапамагаюць некалькі афіцэраў. У атыве былы валасны пісар зь сялян Вінцэсь Клімовіч, які напісаў музыку да элегіі Каратынскага «Туга на чужой старане», студэнт Лаўрын Клюкоўскі з братам Кастусём. Трэці іх брат Фэлікс Клюкоўскі, якога даўно шукала царская ўлада, пусьціўся пешкі ў «народ» па Случчыне й Піншчыне. Адважны, кемлівы, ён добра валодае народнай мовай, сьмела выступаў перад народам і ценем зьнікаў ад жандараў. Гэты чалавек належыць да самых прыгожых і чыстых постацяў апошняга паўстаньня (так аб ім кажуць успаміны 1875 г. Кашчыца-Валодзькі, г. Кракаў).

Да такіх маладых энтузіястаў вызваленчага руху належаў і шляхціц Адам Пуслоўскі.

Студэнт, 20 год. Каля двух гадоў правучыўся ў Пецярбургскім унівэрсітэце. У верасьні 1862 г. ён пераводзіцца ў старажытны ўнівэрсітэт г. Кракава. У той час гэта была Аўстрыя.

Магчымасьць для вучобы за мяжой у яго была, бо ён належаў да даволі багатага й вядомага на Беларусі роду.

Ягоная маці, Эвэліна з Абуховічаў (магчыма, сваячка нашага пісьменьніка Альгерда Абуховіча) валодала пад Любчай 2064 дзесяцінамі зямлі (маёнтак «Сенна») зараз вёска Сенна. Мела 437 «рэвіскіх» душ.

Са студзеня 1863 года Адам знаходзіцца на Радзіме.

Ні просьбы, ні сьлёзы маці ня могуць утрымаць Адама ад удзелу ў паўстаньні. Вёска Сенна, дзе ў свой час працаваў вясковым настаўнікам Вінцэсь Каратынскі, становіцца адным з цэнтраў паўстаньня.

На пачатку красавіка (адразу пасьля Вялікадня) падрыхтоўка з большага была скончана і Навагрудчына выступіла.

Выступіла, але вельмі няўдала. Вось што піша ў сваім даняесеньні ў Пецярбург жандарскі штабс-афіцэр Рэйхарт ад 13 красавіка 1863 г. (атрады паўстанцаў у ім называюцца «шайкамі», а паўстанцы «інсургэнтамі» альбо «мяцежнікамі»).

Вайсковы начальнік Навагрудзкага павету палкоўнік Чортаў даносіць, што на тэрыторыі павету зьявіліся дзьве «шайкі» мяцежнікаў. Першая з в. Каўпянічы налічвае каля сарака чалавек, прайшла праз мястэчка Мір, у Ярэмічах перайшла праз Нёман і выйшла ў Сінаўскую Слабаду. Далей яны трымалі кірунак на в. Налібакі, дзе павінны былі сустрэцца з другім атрадам. Кіраваў гэай «шайкай» адстаўны штабс-капітан Шалевіч, які скончыў акадэмію генэральнага штабу.

Другая «шайка» колькасьцю 60 чалавек пад кіраўніцтвам памешчыка Адама Пуслоўскага выйшла зь вёскі Сенна, пераправілася праз Нёман і накіравалася да в. Налібакі. Атрады сустрэліся ва ўрочышчы Белыя імхі ў 20 км ад в. Налібакі і 12 км ад в. Шчорсы.

Супраць паўстанцаў выступіла стралковая рота і дзесяць казакаў пад камандаваньнем маёра Сыляжынскага.

7 красавіка ва ўрочышчы Белыя імхі рота сустрэлася з інсургэнтамі. Пасьля дзьвюх гадзін бою 60 паўстанцаў забіта, 5 паранена, 20 узята ў палон. Сярод палонных штабс-капітан Шалевіч і Адам Пуслоўскі.

Суд быў хуткі і жорсткі. Судзіў Адама вайсковы трыбунал і прыгаварыў, як кіраўніка паўстаньня, да растрэлу.

Ніхто тады ня думаў аб такім жорсткім прысудзе, бо прозьвішча Пуслоўскіх было добра вядомае ў тым краю. Ды і сам Адам кіраваў сваім атрадам толькі два дні, 6 красавіка выступіў з атрадам, 7 быў узяты ў палон.

Камандзір дывізіі Гальтгоер не адважыўся выканаць прысуд і 14 мая справу адаслаў у Вільню. Але трэба было так здарыцца, што 14 мая губэрнатарам Паўночна-Заходняга краю быў прызначаны вядомы Мураўёў-вешальнік.

У гэты час маці, стоячы на каленях, вымаліла ў губэрнатара Мураўёва дараваньне сыну. Але міласьць была аказана са спазьненьнем. Прысуд быў выкананы. Сітуацыя вельмі блізкая да апісанай у рамане У. Караткевіча «Нельга забыць».

У Навагрудку грымнуў залп. Пакараньне сьмерцю адбылося «на пляцы за Гарадзенскай заставай», як сьведчаць дакумэнты, «при стечении народа».

Звычайна пасьля пакараньня сьмерцю цела аблівалі вапнай, затым магілу раўнялі, каб ня было й знаку.

І апошнюю паслугу аказвае маці сыну. Яна загадала адкапаць безымянную магілу сына. Уначы на тройцы чорных коней цела сына прывозяць да маці. Яго пераносяць у сямейны склеп у в. Сенна. Пахаваньне адбывалася бяз сьведак, тайна.

Над склепам узнёсься помнік, увянчаны цудоўным расьпяцьцем вышынёю 10 м.

У гэтым склепе праз 17 гадоў пахавалі і маці. Гэта адбудзецца ў 1880 г.

У 1910 г. в. Сенна наведаў пісьменнік Ядзвігін Ш. Пачалася Сталыпінская рэформа. Вось што ён піша: «У маёнтку пуста. Сяляне разьбіраюць будынак для сваіх патрэб. Толькі помнік ніхто не чапае, з фігурай Ісуса Хрыста дзіўнай нейкай работы».

Год 1983. Груны з нішаў выкінутыя. Замест дзьвярэй з кольцамі — зьзяюць праломы. Але сам помнік стаіць. Нездарма французы кажуць: «Нацыя, якая ня думае аб мёртвых, не паклапоціцца і аб жывых».

Год 1991. Помнік стаіць, абнесены металічнай агародкай. Устаноўлена чыгунная дошка з надпісам: «Помнік пад аховай дзяржавы».

Помнік, які мае шэсьць кулявых прастрэлінаў.

С. ЗЫЛЬКОЎ,
нач. аддзела інжынерных пошукаў інстытута «Гроднасяльбудпраэкт».

Сяброўства

ПАЛКОЎНІК ЛЕАШЭНЯ І ЯКУБ КОЛАС

Імя Якуба Коласа Яўген Варфаламеевіч пачуў, калі вучыўся ў Альбярцінскім двукласным вучылішчы (1912-1914), дзе выкладаў тады перадавы беларускі настаўнік Восіп Іванавіч Петрашкевіч. Ён знаёміў сваіх вучняў з творамі Янкі Купалы, Францішка Багушэвіча, Цёткі, Якуба Коласа, Максіма Багдановіча. Гутаркі аб беларускай літаратуры В. І. Петрашкевіч праводзіў ня ў класе, а ў школьным садзе або ў час экскурсіі ў лес, на раку Шчара, на Альбярцінскае возера.

У пачатку лістапада 1942 года ў Ташкенце ў Доме Савецкай Арміі адбыўся ўрачысты сход, прысвечаны 60-годзьдзю нараджэньня народнага паэта Беларусі Якуба Коласа. У прэзідыуме сходу былі прадстаўнікі Вярхоўнага Савета і члены ўрада БССР, А ў цэнтры сядзеў сам юбіляр, дарагі ўсім чалавек — Якуб Колас. Ён быў вельмі ўсхваляваны: не чакаў, што ў такі цяжкі для краіны час яго будуць віншаваць.

Ад імя арміі, Ваеннай акадэміі і франтавікоў юбіляра вітаў Я. В. Леашэня. Пасьля сходу адбыўся канцэрт. У перапынку Якуб Колас падыйшоў да Яўгена Варфаламеевіча, пацісну руку і падзякаваў за цёплыя словы. У лютым 1943 г. адбыўся чарговы выпуск Ваеннай акадэміі імя Фрунзе. Яўген Леашэня запрасіў Якуба Коласа на ўрачыстасьць.

У красавіку 1943 г. Ваенная акадэмія імя Фрунзе (Леашэня працаваў начальнікам кафедры інжынерных войск) вярталася ў Маскву. Сланімчанін пакідаў Ташкэнт. Цёплым вясновым надвячоркам 15 красавіка Яўген Варфаламеевіч развітаецца зь Якубам Коласам. На шчацэ народнага паэта зьявілася сьлязінка:

— Не хачу паміраць тут! Так *хочацца дадому!* Веру, *спадзяюся* і чакаю, хачу ўбачыць родную Беларусь. Пішыце мне. Не забывайце! За гэты час я пасьпею палюбіць Вас і ганаруся Вамі як сынам беларускага народа. Жа-

ПАДАРОЖНЫЯ НАТАТКІ

ГАНДЛЁВАЯ ВЫПРАВА

Дык з чаго ж распачаць?

Аўтобус на «Басовішча», вядома, адыходзіў з чыгуначнага пляцу. Ня справіўся я нават увайсьці, як патрабуюць: здавай 35 рублёў экалягічнага збору. Дык я ж ужо здаваў! Нічога ня ведаем. Давялося здаваць паўторна. Затым давялося яшчэ 8 руб. дадаваць. Здаецца, на аплату аўтобуса, хоць ужо быў аплачаны. Потым яшчэ ці не за шафёра давялося раскашэльвацца. Пазьней былі новыя спаганяньні, але буду апавядаць пасьлядоўна.

А пакуль за шыбамі мітусіліся вельмі валасатыя маладзёны. Рок-музыканты, мясцовыя. Яны ехалі сьледам за намі «Жыгулямі». Чакалі дзяўчыну, якая забылася ў хаце замежны пашпарт. Нарэшце ад'язджаем і хвілін праз 10—15 пакідаем улюбёнае места.

Брузгі сустрэлі — люба-дорага паглядзець! — аднамесныімі шпакоўнямі абапал дарогі. Сэрвісны напамінак аб нядаўніх кіляметровых чэргах на мяжы. Паміж дрэваў сям-там вабілі вока сьвежазалітыя падмуркі пад больш грунтоўныя прыбіральні. Аднак чэргі зьніклі й будоўля спынілася.

Нейк вельмі ўжо ўдала пад'ехалі мы адразу пад самы шлагбаўм, дзе высьветлілася, што ад заўчорашняга дню экалягічны збор павялічыўся да 150 рублёў з чалавека. Давялося даплочваць 115. Неўзабаве аднак было паведамлена, што й гэтага замала. Значыцца, яшчэ па 20 руб. Па-мойму, й трэцяга разу давялося за нешта плаціць, а можа я й памыляюся.

Самае цікавае было наперадзе. Мы ўжо мінулі першы кардон й заехалі пад самую мытню, калі высьветлілася, што ў шафёра есьць лішняе паліва — цэлы дадатковы бак ажно на 300 літраў! Вывозіць лішкі, каню зразумела, нельга. Запраўшчыкі вінаватыя! — абураецца дзеля публікі «падмануты» шафёр. Прадаць хацеў,— канстатуюць напаўголасу пасажыры. Сягаючы наперад, паведамлю: у Беластоку палякі сапраўды цікавіліся, ці няма на продаж паліва. Але ў нас не было. Аказваецца, лішні бак існуе, каб езьдзіць да Чорнага мора й назат у Стамбул. Мы ж, сьмешна сказаць, ехалі ўсяго ў Гарадок на Беласточчыне. Якія, аднак жа, запраўшчыкі — ашуканцы...

І вось мы, замест таго, каб набліжацца да сваёй мэты, калясім у пагранзоне, шукаем, дзе б зьліць салярку. Але ніхто ня мае гэткай ёмістасьці. Нарэшце знаходзіцца нейкі дзядзька-дабрадзей. Заязджаем да яго на хутар, доўга чакаем, пакуль ён зь сям 'ёй каністрамі не пераносіць клятую салярку. Плата: бутэлька самагонкі шафёру й бутэлька пасажырам, апошнім таксама дзясяткі паўтара яек. Дзве гадзіны змарнаваны, але твар шафёра захоўвае нявіннасьць.

Вяртаемся да пагранічнага КПП. Яшчэ адна навіна: у браму заганялі рэфрыжыратар, на якім зьверху нехта сядзіць і нясьпешна падбівае ліштву ў падстрэшку будана КПП. А праехаць нельга. Яшчэ раз усьведамляеш сабе, што па-ранейшаму жывеш у СССР. Ну, але мы ўсё ж нейк працісьнуліся, зачапіўшыся бокам за жалезны слуп.

Некаторыя зьмены на мяжы, праўда, заўважныя. Болей сталі баяцца не савецкіх (ну, не беларускіх жа) мытнікаў, у якіх крыху памянела заўзятасьці, а польскіх, якія, мусіць, псіхалагічна адчулі, што побач ужо не агрaмадны грозны Саюз, а якаясь незразумелая Беларусь. Дэклярацыі запаўняюць хто па-расейску, а хто па-беларуску. Мытнікі да гэтага ўжо абвыкаюць, яны, што вельмі відавочна, адмовіліся ад ранейшага імпэту ўсяляць у душы несьвядомых страх. Зрэшты, магчыма якраз у гэтым прыкмета таго, што гэтая установа ўжо не зусім савецкая, бо пры пераезьдзе мяжы слова «савецкі» заўсёды было сінонімам страху й безграшоўя, мы ехалі ў Эўропу жабракамі зь дзіравай кішэняй, а «свой» мытнік запраста мог цябе абразіць, каб ты лішні раз пераканаўся ва ўласным нявольніцтве.

У нэйтральнае зоне прасіцца да нас у аўтобус валасатыя рок-недарэчныя музыканты. Іхнюю машыну палякі адсылаюць назад, бо не застрахаваны прычэп. На польскае мытні гітарысты робяць нам сюрпрыз: у аднаго зь іх поўная кайстра гарэлкі. Затрымка. Зрэшты, большасьць гэтым задаволена. Палякі — здабычай, нашыя гарэлачныя «кантрабандысты» — тым, што ўсё адбылося як з безбілетнікамі: пакуль кантралёры займаліся адным «зайцам», усе астатнія ўратаваліся.

Як нас палякі прапусьцілі, нават ня ведаю. Толькі тут стала вядома, што дазволены праезд адно аўтобусаў зь дзецьмі да 16 год (паводле праграмы дапамогі чарнобыльцам). У астатніх выпадках патрэбна папярэдняя дамова на пропуск з польскім бокам. У нас такой дамовы не было. Але ж прапусьцілі...

Вось і Кузьніца, мястэчка, а паводле савецкага адміністрацыйнага дзяленьня мабыць вёска. Каб гэта нам такія вёскі. Забудова традыцыйная тутака звычайная, беларуская, амаль на ўсёй Беларусі такія дамкі сустрэнеш. Але ж побач цэлыя вуліцы двух-трохпавярховых, як на нашае вока, палацаў. Нават цяжка вызначыць, колькі такі можа каштаваць у рублёх. Адкуль жа там у людзей гэткія грошы? Крадзеныя,— адказалі б бяз роздуму ў нас. Цэлыя вуліцы, мястэчкі, гарады пабудаваны з крадзенага? Пры польскім сацыялізме чалавек меў права й, галоўнае, магчымасьць, даволі свабодна выязджаць за межы. Заробкі ў Нямеччыне, Англіі, Канадзе і г. д., права свабодна гандляваць і, самае важнае, мець у краі ўласную справу: краму, прадпрыемства, нават газэту. Добра кожнаму паляку й дзяржаве ў цэлым, бо заходнікі даюць крэдыты толькі тады, калі бачаць перад сабой штосьь падобнае да цывілізаванага грамадзтва. Нашыя ж крамлёўскія летуценьнікі болей дбалі пра чысьціню рэвалюцыйнага вучэньня, таму нам даводзілася здавольвацца адно абяцанкамі аб крэдытах. Дый цяпер ня лепш: ані вучэньня, ані тых крэдытаў — у адказ на «ні рыбы ні мяса», што ўяўляе зь сябе сёньня нашая РБ.

Аўтобус урэшце паехаў хутка, ад сьпёкі, стомы важданінай і непатрэбным чаканьнем засынаеш. Спыняемся ўжо ў Гарадку, дзе мае адбыцца ўжо ў трэці раз Фэстываль музыкі маладой Беларусі, як вызначылі самі яго гаспадары. Выбіраемся, каб адпачыць на траўцы. Падыходзіць мажны дзядзька, раіць, што лепш прадавацца ў іх на рынку. Размаўляе па-беларуску.

Само «Басовішча» адбываецца ў сасоньніку. Спатыкаеш знаёмцаў. С. Лаўніка, адказнага сакратара «Пагоні», убачыў у лясным маліньніку. Сяргей прыехаў сьпяваць свае песьні. Наш гарадзенскі мастак С. Грыневіч заехаў сюды па дарозе з Варшавы. Здароўкаемся зь менскім паэтам Э. Акуліным. Іхні аўтобус, аказваецца, таксама затрымалі ў Брузгох... праз лішні бак з саляркай. Усе шафёры аднолькавыя. Яшчэ адное спатканьне. Менскі журналіст В. Мартыненка спрабуе прадаваць сваю кніжку пра беларускі рок. Два гады таму назад, на першым «Басовішчы» яна была бэстсэлерам, бо толькі-толькі выйшла з друку ажно ў Нью-Ёрку. Цяпер жа выгляд у аўтара даволі пануры, але і цана немалая — 40 тыс. польскіх грошаў.

З клясікамі

Доктар медыцынскіх навук, прафэсар, акадэмік Акадэміі навук БССР Андрэй Якаўлевіч Пракапчук (1896-1970) і генэрал-лейтэнант інжынерных войск, кандыдат ваенных навук Яўген Варфаламеевіч Леашэня (1900-1981) — мае землякі са Слонімшчыны. Яны любілі і цанілі беларускую мову, культуру і гісторыю. Прыкладам гэтага можа служыць іх сяброўства зь беларускімі дзеячамі літаратуры і мастацтва, перадусім зь Янкам Купалам і Якубам Коласам.

даю Вам ваеннага шчасьця! Ёсьць жа такое — ваеннае шчасьце!..

Яны абняліся, пацалаваліся... Больш ім не давялося бачыцца...

У 1944 годзе Леашэня зноў накіраваўся на фронт — яго прызначылі начальнікам штаба інжынерных войск Першага Беларускага фронту. Ён працягваў перапіску з Якубам Коласам, расказваў пра вызваленную заходнюю частку Беларусі, пра сустрэчу з маці.

Толькі ў 1954 годзе Яўген Леашэня вярнуўся ў Маскву. Зноў пачаў працаваць выкладчыкам у ваеннай акадэміі. Аднавілася і яго перапіска зь Якубам Коласам.

Неўзабаве Я. Леашэня перавялі працаваць за мяжу, і ліставаньне зь Якубам Коласам зноў перапынілася. Толькі з газэт даведаўся ён аб сьмерці беларускага песьняра. Засталіся на ўсё жыццё толькі ўспаміны сустрэч і кніжка вершаў «Голас зямлі», выдадзеная Дзяржаўным выдавецтвам Узбэкістана да 60-годзьдзя паэта, з аўтографам: «На ўспамін земляку — палкоўніку Леашэні. Якуб Колас. Ташкэнт, 1942 г.».

ДОКТАР ПРАКАПЧУК І ЯНКА КУПАЛА

У канцы 20-х гадоў доктар медыцынскіх навук Андрэй Якаўлевіч Пракапчук пазнаёміўся з клясыкам беларускай літаратуры Янкам Купалам. Адбылося яно з прычыны хваробы паэта. Аднойчы Андрэю Якаўлевічу пазванілі ў клініку (у гэты час наш зямляк жыў і працаваў у Менску) і паведамілі, што тэрмінова патрэбна яго кансультацыя: захварэў Янка Купала, ёсьць падазрэньне на дэрматыт, бо трэйці дзень паэт скардзіцца на тое, што ў яго баліць скура на твары, пячэ, ён ня можа да яе дакрануцца. І тэмпература падскочыла — 38,9...

Некалькі дзён А. Я. Пракапчук літаральна не адыходзіў ад паэта, і нарэшце лячэньне дало свае вынікі: Янка Купала папраўіўся, павесялеў. На сэрцы ў доктара адлягло...

З таго часу Андрэй Якаўлевіч даволі часта бываў у Купалы і любіў там бываць, бо ў доме ў яго заўсёды было людна, там зьбіралася літаратурная моладзь, гарачая, цікавая, разумная. І зь Якубам Коласам ён пазнаёміўся ў Купалы.

Зьберагося да сёньнешняга дня чацьвёрты том зборы твораў Янкі Купалы, выдадзены ў 1940 годзе. На ім дарэчы надпіс: «Дарагому прафэсару, акадэміку А. Я. Пракапчуку на добрую памяць. Шчыра адданы Янка Купала. 21.IV. 1940 г. г. Менск».

У кастрычніку 1940 года Янка Купала і Андрэй Пракапчук наведалі разам Горадню.

Гартаю старыя падшыўкі газэты «Савецкая Беларусь». Спыняюся на № 61 ад 2 ліпеня 1942 года. Балючыя радкі: «Акадэмія навук Беларускай ССР страціла свайго старэйшага акадэміка члена Прэзідыума Акадэміі, вялікага песьняра беларускага народа, выдатнага беларускага асьветніка Янку Купалу...» А ўнізе подпісы — Якуб Колас, Кісялёў К. В., Пракапчук А. Я...» і г. д.

С. ЧЫГРЫН.
г. Слонім.

БЕЗ АЛЯКСЕЯ КАРПЮКА

Іду па вуліцы Ажэшкі, і такое адчуваньне, што вось-вось яго сустрэну. Кінецца ў вочы да болю знаёмая прамая і моцная постаць, імклівая хада. Абавязкова спыніцца, сьцісне дужаю рукою тваю і адразу загаворыць па справе. Ці распытае пра нешта істотнае, што яму моцна рупіць, ці штосьць паведаміць, дасьць, так бы мовіць, інфармацыю для роздуму. Але абмяркоўваць ня будзе, прынамсі, затрымаецца з табою ўсяго на нейкія хвіліны і, зірнуўшы патрабавальна з-пад навіслых броваў, нібы даючы наказ дзейнічаць, разьвітаецца, кінуўшы ўжо на хаду сваё звыклае-паўжартоўнае «Салют! ». Калі заглянеш да яго ў домік Ажэшкі, дзе месьціцца вабласное аддзяленьне Саюза пісьменьнікаў і дзе ён звычайна працаваў за пісьмовым сталом, ён хутка падымецца насустрач, выслухае, штосьці лаканічнае дадасьць ці парадзіць, падсумоўваючы гаворку, і, калі ты, забыўшыся, будзеш яшчэ таптацца нейкі час і выціскаць зь сябе неабавязковае, ён скажа без ценю гумару: «Ну ідзі ўжо, ідзі. . . » Хто яго кепска ведаў, крыўдзіліся за такое. Але тут ён быў увесь — адкрыты, патрабавальны да жыцьця, ня здольны прытварацца. Як дбайны гаспадар, у якога заўсёды шмат клопатаў, ён вельмі цаніў час, жыў канкрэтнымі справамі і хацеў гэтага ад іншых. Цаніў людзей найбольш за добрыя і карысныя справы. Калі ж заўважваў марнатраўства, кар'ерызм, крывадушша, подласьць, ішоў напярэймы і напралом, не зважаючы на аўтарытэты. Ішоў, каб зьлавіць і выставіць на людзкі суд. Гэта, бадай, і нарадзіла ў ім пісьменьніка — народна-маральная цэласнасьць і мэтаімкнёнасьць натуры.

Ды не сустрэнеш яго болей на вуліцы Ажэшкі і на іншых вуліцах Горадні. І з гэтым цяжка прымірыцца: ён жа быў арганічнаю часткаю нашага горада, ствараў яго няўлоўную жыцьцёвую атмасфэру, быў нават яго грамадзкім сумленьнем. Быў выпадак, калі студэнтаў мясцовага сельскагаспадарчага інстытута пагражалі выключыць з гэтай навучальнай установы за тое, што на лекцыях перадавалі для чытаньня копію яго выступленьня на чарговым пісьменьніцкім з'ездзе.

Усе ведалі, што ёсьць у Горадне пісьменьнік Аляксей Карпюк. Гэтак, як ведалі, што ёсьць акадэмік Юры Астроўскі. Ведалі ня толькі з-за іх прафэсійнай папулярнасьці, а таму, што мелі яны сваю, вынашаную многімі гадамі ідэю жыцьця, якой умелі аддаваць сябе без астатку. І вось абодвух ужо няма. І ў Горадне ня стала чагосьці вельмі патрэбнага, што не паддаецца дакладнаму вымярэньню. Ёсьць, праўда, у нас яшчэ Аляксандр Шыдлоўскі, Апанас Цыхун, Адам Чопчыц — людзі таго ж веку, з той жа нацыянальнай кагорты і гэтак жа самаахвярна аддадзеныя справе свайго жыцьця, што вынікае з народнай маральнай ідэі.

А ці расьце сёньня маладая гэнэрацыя, якая нясе ў сэрцы той жа дух падзвіжніцтва? На гэтае пытаньне адказаць досыць цяжка. Калі ідзеш гарадзенскімі вуліцамі, застаўленымі аднатыпнымі кіёскамі-будкамі ці звычайнымі сталамі, на якіх раскладзена жавальная гумка, кніжкі пра Тарзана, Анжаліку ды любоўныя прыгоды расійскіх імпэратараў, сумнавата бачыць у ролі прадаўцоў гэтага шырпатрэбу маладых людзей. Але некаторыя зь іх наведваюць «Паходню» і даражаць ёю. Значыць адно другому не перашкаджае. Што ж, час скажа сваё слова пра духоўных спадкаемцаў А. Карпюка. І яны, вядома, будуць. Але ўжо не такімі. Фармаваць іх будзе іншая рэальнасьць — жыцьцё вольнай, незалежнай Беларусі.

Сёньня ж, калі іду вуліцаю Ажэшкі, не магу пазбавіцца ад адчуваньня, што Аляксей Карпюк дзесьці тут. Ён стаў часткай гэтай вуліцы, гэтага горада, часткаю мяне самога. Бо памяць — катэгорыя вельмі ёмістая і зусім не рацыянальная. Яна жыве гэтак жа складана, непрадказальна і ўстойліва, як жыве і чалавек.

А. ПЯТКЕВІЧ.

НА «БАСОВІШЧА»

Намётавы лягэр знаходзіцца ў межах пагранзаставы. Распнуты ўжо дзесяткі намётаў: ад вайсковых да адмысловай «аляскі», мы таксама стаўляем свае. У першы раз тут луналі забароненыя тады ў БССРы Белчырвона-белыя сьцягі, а сёньня адно чорны з вуніяцкім крыжам й літарамі ЗБМ («Згуртаваньне беларускай моладзі»). Гэтак жа стацыянарна разьмясьціліся з паўтузіну буфэтаў з запасам піва, а ў першае «Басовішча» буфэт быў толькі адзіны. Нашыя рокэры прадаюць няблагія кружэлкі. Мне даспадобы Уліс-2, Стынг і Дып Пёпл «Імклівы шторм» — ня з самых лепшых, але з майго школьнага падлецтва. На жаль, няма грошы (маю адно пару пляшак гарэлкі). Гарэлкай цікавіцца й вельмі, але да мяне ніхто ані разу не зьвярнуўся, можа я ня быў падобным да замежніка? Застаецца толькі знарок абыякава назіраць, як гледачы навокал жлукцяць піва, у тым ліку й колькі менскіх народных дэпутатаў з апазіцыі БНФ у ВС.

Пра сам канцэрт пісаць ня буду, бо гэта ўжо не мая задача. Скажу толькі пра цікава падрыхтаваную лясную эстраду. Яна мае прасьветлую, мусіць шкляную, сьцэнку, размаляваную вядомым Л. Тарасевічам. Яе яшчэ, дарэчы, дамалёўваюць. Агульнае ўражаньне: штосьць грымзолістае. Надпісы ў розных мовах. Апроч «Басовішча» мне запомніўся адно лаціна-беларускі: «Гома савецікус — таксама чалавек». Ня ведаю пра каго гэта, але ўжо напэўна не пра мяне, зрэшты: «Кроме водкі нічыво. Свой таваішч». Распачынае фэст сам, як яго называюць тут «чалавек-установа», — Л. Тарасевіч, які пыркае наўкола шампанскім, а пазьней, раз-пораз паказваючыся на сцэне, заахвочвае прысутных купляць у якасьці ўзноса 30-тысячазлотавыя значкі з фрывольна намаляванай ім самім гітарай.

Уначы пакута. Нейкія шызафрэнікі не даюць спаць да пад'ёму. Спачатку яны казырыліся ў лесе, дык мясцовыя далі ім дыхту. Тады яны паабяцалі дапячы «кацапам» (а можа мы наогул чорныя як бот мурыны?) й стрымалі слова. Паліцыя паехала спаць, пагранічнікі таксама не рэагавалі, нават самі арганізатары выявілі незразумелую абыякавасьць, а што ж тады заставалася нам? Прачынаецся, як у кашмары: да самае раніцы гэтыя шызафрэнікі скандзіруюць усякую лухту з мацюкамі. Мат псуе ўражаньне ад любой, самай прыемнай мовы. Польскія нацыяналісты? Магчыма. Але занадта для іх гучны тытул. Папросту прыдуркі, але не бязкрыўдныя. Такія ўчыняюць бойкі на футбольных стадыёнах Эўропы. Адзін з нашых пасьля бязсоннае ночы падзяліўся: каб быў пісталет, застрэліў бы. На ягоных вуснах я не заўважыў усьмешкі, мне таксама было не да сьмеху. З палёгкай далучыўся да нашых гандляроў, якія з 6-й сабраліся на рынак, хоць табе й не было там асабліва чаго рабіць.

У аўтобусе спрэчкі. Маўляў, на беластоцкім рынку няма чаго рабіць, бо за ўсё прапануюць сьмешную цану. З багавейлівасьцю вымаўляецца пры гэтым назва мястэчка Лапы, дзе аднак ніхто ня быў й нямаведама, як туды дабірацца. На ўдачу паўляецца сп. В. Стахвюк, які тлумачыць, што ў Беластоку ёсьць іншы, маленькі рынак, дзе з гандлем усё о'кэй. Натхнёныя, мы пакідаем лягэр прыпасных басоўшчыкаў.

У дарозе аднак усіх спакваля адольвае нявера ў беластоцкі рынкавы рай, а слова Лапы чамусьць набывае вабнасьць зямлі абяцанай. Сапраўды, якія раскошныя палацы ў мястэчку, якое можна параўнаць памерамі хіба зь якой нягеглай Берaставіцай! Але на рынку чакае моцнае расчараваньне, ніхто нічога не купляе, а сама пляцоўка, як і паўсюдна, апанавана пасланцамі СНДэ.

У Беластоку нашыя карабейнікі, якіх у аўтобусе большасьць, выцыганьваюць на гандаль ажно 4 гадзіны. Мусім згадзіцца. А як расклалі на зямлі тавар! Бог ты мой бацька, чаго толькі няма: цэлыя крамы ў кайстрах. Потым едзем да «Кантора» й яны давай мяняць утарганыя грошы на даляры. Дурных цяпер няма. А потым старая песьня: паехалі зараз на вялікі рынак. Але мы ўжо не пагадзіліся. Вяртаемся. Чую ззаду: трэба заўтра ўсім устаць а 4-й, каб у 6 быць на рынку гадзін да 15. Я ў думках праклінаю сябе, што выбрайся на гэткае «Басовішча».

Заўтрашні збор у аўтобусе пачынаецца з новых пабораў. 50 тысяч экалягічнага збору дзеляць на 30 зь нечым пасажыраў і атрымліваецца чамусьці па 2 тысячы. Спрачацца неахвота, а злашча за шафёра (?!) дазваляюць уплаціць савецкімі, вымаю чырвонец. Знаходзяцца, праўда, яшчэ дабрадзеі аплаціць гарэлачныя страты тым музыкантам, якія ледзь не сапсавалі на мяжы нам усю справу і якія жылі асобна ад нас у элітарным намёце з раскладанкамі. Гэта ўжо наогул занадта — па 5 тыс. злотых. Я мармычу штосьць накшталт «найн», зьмежваю вочы й засынаю. Для нас «Басовішча» скончылася. Шкада, што Данчык зь Мюнхэна ня прыехаў.

Па прыездзе ў Беласток зноўку спрэчкі з нашымі гандляркамі, якія патрабуюць на свае рынкавыя справы ажно 7,5 гадзіны, мы згаджаемся на 3 менш. Але некалькі зь іх усё адно зрабілі па-свойму. Абурэньне зьмяняецца апатыяй. Шафёр паведамляе, што каб пакрыць сабе страчаную салярку, ён бярэ нейкіх трох падазроных мурамскіх расейцаў. Ніхто ўжо й ня думае пярэчыць. На выездзе з Беластоку стаіць абліты фарбай помнік-танк.

На памежжы польскі пагранічнік пытае: як вы бралі гэтых, можа яны зброю мелі б пры сабе? А мы нікога ня бралі, я толькі чую, як яны за маёй сьпіной размаўлялі пра соткі даляраў. Аказалася, у Польшчы засядзеліся, перакрочыўшы свой тэрмін побыту. Але ў такіх заўсёды ўсё о'кэй і на аднае мытні й на другое. Бачым беларускі сьцяг. Але. Ён не праменіць цяпла, здаецца чужым. Бутафорскім. Як гэта ў 41-м энкавэдысты пераапраналіся ў эсэсаўцаў і наадварот... Перабольшаньне. Нас пропускаць без усякіх. Шафёр раптам пачынае патрабаваць, каб мы яму аплацілі салярку. Вось ужо сапраўды, не заахвочвай нахабства, бо яму ня будзе мяжы.

У Горадні, атрымліваецца, большасьць пасажыраў выходзіць па дарозе. Але зь Вішняўца на просьбу чужой тройцы (як жа, плацілі даляры!) шафёр едзе на далёкі чыгуначны вакзал. Тамака прашу і я падвезьці нас апошніх дахаты, але чую ў адказ: «Эта я дзелаць ні абязан». Затрымаў нас у той бок на дзьве гадзіны, назад на гадзіну, прагез «зайцаў» на аплочаным намі з трыбухамі аўтобусе і ён, бач, не абавязаны. Прозьвішча шафёра ня мае значэньня, бо савецкая эпоха працягваецца, а пры «хамскай уладзе», як сьпяваў на «Басовішчы» наш В. Шалкевіч, пачуваецца чалавекам адно сам хам. Музыку я вельмі люблю, але на «Гандлёвішча» больш не паеду.

С. А-ц,
Горадня-Брузгі-«Басовішча»-Беласток.

Крымскія зацемкі

Зараз мне здаецца, што ўсё гэта было няйнакш, як сон. Два тыдні на «востраве Крым», у дзіўным мястэчку Гурзуф падаліся мне сапраўднаю казкаю. Менавіта тут я ўзгадаў выявы карцін з міфічным раем, напоўненыя багатымі каляровымі фарбамі. Два тыдні паўднёвае сонейка, цёплае Чорнае мора, сьпелая садавіна і гародніна, розныя людзі і дзіўныя горы.

Разумею, нехта можа заўважыць, як няшмат патрэбна нашаму чалавеку, і ўсё ж тут толькі мае ўражаньні...

МОРА

Самым доўгачаканым для мяне была сустрэча з морам. Увесь час перад адпачынкам я марыў аб тым, як нарэшце змагу ўвайсьці у цёплую ваду і доўга зь яе ня буду выходзіць.

Яно сустрэла мяне ветліва, ціхім прылівам, на сонейку блакітнае, зусім празрыстае каля берага і вялікае, да самага далягляду. І колькі па ім не плывеш, яно ўсё адно застаецца бязконцым.

На беразе ў цёплае надвор´е яно здаецца бязкрыўдным, і толькі калі адплывеш далей, адчуваеш яго ўладарства. Дно настолькі глыбокае, што колькі б ні даваў нырца, без акваланга ў няма надзеі крануць яго рукой, дастаць адтуль які-небудзь прыгожы каменьчык. Тут адчуваеш яго таямнічую моц.

Я заўважу, як людзі баяцца заплываць, хоць, здавалася, даволі ўпэўнена трымаюцца на вадзе. Відаць, яны папросту палохаюцца яго таямніцы. Праўда, нават уначы, сапраўдныя аматары прыходзяць купацца. Мне нават давялося назіраць, як кажуць тутэйшыя людзі, фэномен мора (такое здараецца толькі ў ліпені або жніўні), калі, апынуўшыся ў вадзе, зачынаеш сьвяціцца, быццам пакрыты фосфарам. Гэта цяжка перадаць словамі, але відовішча вартае таго, каб сярод ночы забыцца пра цёплы ложак і сон. Дзіўнае мора, на што яно толькі ня здольнае...

Аднак і яно не заўсёды спакойнае. Часам нагоніць хвалі, запеніцца. Гэтым разам я бачыў толькі невялікія штормы, але гэта ўжо іншае мора. Яно размывае бераг, выносіць водарасьці і розны бруд. Калі хтонебудзь спрабуе зь ім пазмагацца, хвалі выкідваюць яго на бераг. Але, дзіўнае мора, яно не разумее, якое вялікае задавальненьне атрымліваюць ад гэтага людзі. Яны крычаць ад задавальненьня, скачуць на хвалі і зноў трапляюць назад.

Потым яно зноў заціхае, зьяўляюцца адзінокія ветразі, у далечыні бачны вялікія караблі, зноў лётаюць чайкі і панура каля берага плёскаюцца людзі. Цяпер можна накладваць маску і шукаць пад вадою на скалах мідзіі, якія затым на патэльні ператвараюцца ў дэлікатэс. Дырэчы ў іх трапляецца сапраўдны жэмчуг.

Мяне зьдзівіла дарагоўля рыбы ў горадзе, які стаіць на самым беразе. Тутэйшыя людзі растлумачылі, што гэтага багацьця даўно ўжо ў моры няшмат, бо тут, як і ўсюды, дзе ступіла нага савецкага чалавека, мала што засталося. Мясцовыя газэты паведамляюць, на якіх пляжах нельга купацца, бо недзе сапсавалася каналізацыя ці яшчэ штонебудзь падобнае. І нават такой цёмнай, таямнічай сіле не стае рады, каб утрымацца перад вар´яцтвам чалавека. Мора церпіць і невядома, што зь ім здарыцца, калі яго цярплівасьць скончыцца.

І ўсё ж яно добрае. А часам лепшага «субяседніка» на адзінноце, чым мора, ня знойдзеш, хоць і людзей там процьма. Яно здольна выслухаць, забраць ад цябе смутак і даць новыя сілы.

І яшчэ. Купаючыся, асабліва ў шторм, я заўважыў адну цікавую асаблівасьць. Калі нават здаецца, што хвалі плывуць да берагу, чамусьці, калі проста ляжыш на вадзе, цябе заўсёды адносіць усё ж у мора.

На жаль, на Беларусі няма свайго мора.

ГОРЫ І СКАЛЫ

У Крыме на ўзбярэжжы яны паўсюдна, не высокія, але затое вельмі маляўнічыя. Кожную раніцу, абудзіўшыся, я перш за ўсё бачыў перад сабой горы. Увесь час яны ствараці штучную ілюзію стэрэакіно: здавалася, вось працягнеш руку і яны побач. Аднак, калі спрабуеш узыходзіць угору, дык толькі тады разумееш, наколькі далёка іх вяршыні. І чым вышэй ты ў гарах, тым большую небясьпеку адчуваеш. Яны таксама маюць сваю таямніцу, ня вельмі зразумелую не тутэйшаму чалавеку. Чым далей у горы, тым менш расьліннасьці, а на самым версе расьце звычайная трава, як на Беларусі. Я заўважыў, што большасьць мастакоў, якія мне сустракаліся, выбіраюць маляваць горы без мора.

Асобна хочацца апавядаць пра скалы, што раскіданы па моры адзінокімі астраўкамі і ствараюць непаўторны маляўнічы краявід. Іх асабліва аблюбоўваюць адпачынькі. Па-першае, яны прыцягваюць сваёй рамантычнасьцю, зь іх цікава скакаць у мора, назіраць, як у шторм аб іх разбіваюцца магутныя хвалі і, нарэшце, яны — прыстанішча мідзій, зь якіх гатуюць дэлікатэсную страву. Акрамя ўсяго, скалы яшчэ маюць кожная сваю назву.

Прыкладна ў кіламетры ад нашага пляжа знаходзіліся дзьве скалы. З берагу здавалася, што яны зусім побач адна каля аднае, але пазьней я заплыву да іх і пераканаюся, што паміж імі можа праплыць вялікі карабель. Іх завуць Адаляры, або інакш скалы — блізьняты. На вадной зь іх яшчэ да рэвалюцыі быў рэстаран і заможных людзей даводзілі туды на лодках. Я сапраўды пабачыў там развалiны гэтай установы: вузенькія сходы, рэшткі дзьвярэй, роўная пляцоўка залы, дзівосны выгляд на мора. А насупраць, пры самым беразе — скала Шаляпіна. Яна створана прыродай, як нейкі п´едэстал ці сцэна. На гэтую скалу выходзіў сам Шаляпін і сьпяваў для публікі, якая адпачывала ў рэстаране на Адалярах. На гэтым месцы вялікі сьпявак марыў збудаваць палац. Перашкодзіла рэвалюцыя.

Гэтую гісторыю мне апавядалі тутэйшыя людзі. Яны ганарацца гэтым месцам, толькі вось ня ўпэўнены, ці знойдзецца хто, каб аднавіць рэстаран на Адалярах.

Здалёк скалы падаюцца зусім не жывымі, але якім было маё зьдзіўленьне, калі я ўбачыў на іх цэлыя дрэвы з шалясткім зялёным лісьцем. Але і на гэтым прыгожым месцы паўсюдна засталіся сьляды нашае сістэмы. Ды і як магло быць інакш, калі тут адпачывала і лячылася «новая общность людей». Зараз на скалах пакінуты пустыя пляшкі, пабітае шкло, пасечанае для вогнішча дрэва, якое расьце з камянёў.

Папраўдзе, седзячы на месцы былога рэстарана і ўглядаючыся на скалу Шаляпіна, мне думалася, што нічога падобнага тут больш ніколі ня будзе.

ГОРАД

Я трапіў у Гурзуф а дзевятай гадзіне ўвечары. Было ўжо цёмна, недзе побач гучала музыка, толькі што прайшоў дождж і з лёгкасьцю крочыў па вузенькай неасьвечанай вулачцы. Назаўтра я даведаюся, што вуліца носіць назву Ленінградская, а пазьней, дзе мне толькі не даводзілася хадзіць, назвы вуліц нагадвалі Беларусь, бо большасьць зь іх, як і ў нас, да гэтых мясьцін ня мелі ніякага дачыненьня.

Мінуўшы Паўночныя вароты Гурзуфа, дзе пачынаўся горад і санаторый Міністэрства абароны СССР (так было напісана на шыльдзе), я трапіў на маленькі асьветлены пляц. Гэта быў цэнтар (па тутэйшаму пятачок) і мне адразу падумалася — дзіўнага мястэчка.

З аднаго боку мясьціўся маленькі вакзал з калонамі, да яго прымыкалі розныя крамы, таксама маленькія і ярка асьветленыя начнымі ліхтарыкамі. Наперад вяла вузенькая вулачка, значна вузейшая за нашу Савецкую. І я зусім разгубіўся, калі ўбачыў, што па ёй едзе машына. А прывычаеныя людзі стараліся хутчэй прыціснуцца да невысокіх дамкоў, якія шчыльна туліліся адзін каля аднаго. Гэта былі старыя забудовы крымскіх татараў, толькі мансарды на другім паверсе былі дароблены, відаць, пазьней. Адтуль зараз даносіўся гук тэлевізараў, ці проста выглядалі людзі з кубкам вячэрняй кавы. Мне падумалася, што я трапіў кудысьці у Стамбул ці Тэгеран, бо нешта падобнае раней даводзілася бачыць толькі ў кіно.

Вулачка далей падымалася ў гару, амаль праз кожныя два дамкі ўніз і ўверх вялі сходы, таксама вузенькія і стромкія. Яны яшчэ заверталі недзе ў цемру, але адразу ўсяго я не здолеў разгледзець. Амаль паўсюдна ўздоўж вулачкі сядзелі ці стаялі людзі: размаўлялі, пілі, побач яшчэ працавалі крамы з ежай і вінамі. Дарэчы, усё, што мне давялося бачыць у крамах, амаль у два і нават у тры разы даражэй, чым на Беларусі. Праўда, смутных тварaў ад гэтага бачыць не даводзілася — усё ж большасьць тут папросту адпачывае.

З раніцы яшчэ раз дзівіўся прыгажосьці гэтага татарскага мястэчка. Адзін знаёмы з Горадні, якога выпадкова давялося сустрэць, з прафэсійным разуменьнем заўважыў, што тут якраз тая мясьціна, дзе магчыма здымаць стужкі аб італьянскай мафіі. А я ўзгадваў Горадню, яе старую частку. Розьніліся гарады толькі тым, што адзін зь іх усё ж у цэнтры Эўропы, але тое, што ў нашых продкаў (і татараў, і беларусаў) быў даволі значны ўзровень культуры, адчуваецца ў абодвух гарадах.

Цяпер я аглядаў горад зь берагу мора. Віднеліся толькі дахі, пакрытыя багатай зелянінай. Амаль паўсюдна пад самымі вокнамі, над сходамі растуць або кіпарысы, або сьлівы ці вішні, чарэшні і шмат чаго рознага, я нават ні ведаю, як гэта ўсё завецца. Дарэчы, усе вузенькія вулачкі заасфальтаваны так, што зямлю цяжка дзенебудзь убачыць, а дрэвы растуць з-пад асфальта або камянёў.

Аднак старой забудовы ўсё ж няшмат. Вышэй, у гарах, віднеюцца сучасныя гмахі. Не скажу, што ў Гурзуфе яны надта псуюць агульны малюнак, але і ня вельмі пасуюць да старога татарскага мястэчка. Як і ў Горадні, новыя раёны падаюцца мне ўжо іншымі гарадамі.

Адна з асаблівасьцяў Гурзуфа — мноства сабак і кошак. Яны даволі спакойныя, бадзяюцца ад хаты да хаты ў пошуках ежы і зусім ні да кога не чапляюцца, нават калі наступіш уначы на цёмных сходах.

Вечарам у мястэчку вясёла, адусюль даносіцца музыка, уздоўж набярэжнай усю ноч працуюць кавярні, дзе багата крымскіх вінаў, і калі нават у кожнай зь іх будзеш каштаваць толькі па адным гатунку, усё адно ўсіх не пасмакуеш. На пляжы да сьвітаньня сядзяць людзі, нехта купаецца, іншыя п´юць віно, ёсьць і такія, што проста назіраюць мора. Цяжка перадаць словамі, колькі задавальненьня атрымліваеш, калі сядзіш пад кітайскай акацыяй у маленькай кавярні, смакуеш «Хэрэс» і слухаеш, як шуміць мора. Гэта якраз тая хвіля, калі забываешся на тое, што існуе нейкае іншае, поўнае турботаў жыцьцё.

ЛЮДЗІ

Як і ў любым курортным горадзе, у Гурзуфе прыезджых людзей значна больш, чым тутэйшых.

Увесь адпачынак маім гідам і сябрам быў маленькі сын гаспадыні. Ён прыходзіў будзіць мяне, каб мы першымі трапілі на пляж і да сьняданьня маглі пакупацца. Хлопчык плавае, як рыба, ведае розныя цікаўныя мясьціны ў гарах, але ён амаль нікуды не выязджаў з Крыма. Ён нагадваў мне героя з нейкага мастацкага твора.

Дваццаць сёмага ліпеня, сьвяточна апрануўшыся, мы пайшлі ў кавярню адзначыць Дзень незалежнасьці Беларусі. Было прыемна, калі нас віншавалі чужыя людзі.

Як ня дзіўна, але большасьць насельніцтва Крыма расейцы, хоць зараз гэта Украіна, а этнічныя насельнікі — крымскія татары. Дзякуй Богу, пакуль тут ціха, без канфліктаў, і тутэйшых жыхары казалі, каб я ніколі не давяраў маскоўскаму тэлебачанью, якое абавязкова скажае інфармацыю. Зараз усё больш татараў вяртаецца на Радзіму, будуюцца яны асобныя селішчамі, ні з кім не канфліктуюць, адраджаюць пацізу сваю культуру і мову. Дарэчы, мая гаспадыня заўважыла, што Крымскія татары ў нечым нагадваюць ёй беларусаў, таксама спакойныя, гасьцінныя людзі. На жаль, за тва тыдні мне так і не давялося зь імі сустрэцца.

А сярод адпачыньнікаў, відаць, найбольш масквічоў. Іх гаворку можна пачуць усюды. Яны не саромеюцца гучна размаўляць на вуліцы ці ў кавярні, на пляжы, калі «благой русский мат» разносіцца па ваколіцы, каб «ведалі нашых». Шмат украінцаў, і іх сакавітая мова часьцей даносіцца з дзіцячых вуснаў. А дарослыя, як і беларусы, саромеюцца зьвяртацца на вуліцы на сваёй роднай мове.

А увогуле шмат розных людзей, якія зь цікавасьцю слухаюць, як жывуць на Беларусі, запрашаюць у госьці і хочуць наведаць нашу краіну. Я ніколі раней ня думаў, што ўсе яны ведаюць аб нас, мы ж заўсёды былі на ўскрайку. На шчасьце я памыліўся, толькі вось што ім паказаць, калі яны прыедуць? Хіба толькі крамы, дзе цэны ніжэйшыя, чым у іх.

Два тыдні дзіўнага адпачынку мінулі, як два дні.

Вярнуўшыся назад, я пачуў у тэлевізары, як расейскі і украінскі прэзыдэнты падзялілі лецішча ў Крыме паміж дзьвюма дзяржавамі і ўзгаднілі пытаньне аб Чарнаморскім флоце. А яшчэ праз дзень тое ж тэлебачаньне перадало, што Беларусь угледзела ў гэтым парушэньні ранейшых дамоўленасьцей.

М. КАРНЕВІЧ.

«НАША НІВА» — НАША ГАЗЭТА

З восені 1906 па лета 1915 года гэта была адзіная беларускамоўная газэта. Вакол яе гуртаваліся лепшыя сілы першага ў нашым стагоддзі беларускага Адраджэньня.

Летась, ажно праз 76 гадоў «Наша Ніва» зноў зьявілася на сьвет. Рэдакцыя паставіла перад сабой мэту працягваць традыцыі нашаніўцаў. Штаб-кватэра газэты паранейшаму месьціцца ў Вільні.

У гэтым паўгоддзі можна аформіць падпіску на «Нашу Ніву» у любым аддзяленьні «Саюздруку». Падпісная цана гэтай аб´ёмнай штомесячнай газэты (16 старонак) на месяц — 3, на тры месяцы — 9, на паўгода — 18 рублёў. Індэкс выданьня — 63125.

Год другі. № 9

Наша Нива

Першая Беларуская Газэта з Рысункамі

Заснавальнік: культурна-асветніцкі фонд «Бацькаўшчына».

Наша газэта ёсьць БЕЛАРУСКАЙ ТРЫБУНАЙ, адкрытай для выказваньня розных пунктаў гледжаньня, розных аўтараў зь любых краін, гарадоў і вёсак. Меркаваньні аўтараў публікацыі не заўсёды могуць супадаць зь меркаваньнем рэдакцыі.

РЭДАКЦЫЙНАЯ РАДА.

Адрас рэдакцыі: 230023, г. Горадня, вул. Дамініканская, 1.
Тэлефоны: 45-29-96, 45-41-83.
Індэкс 63124.
Выходзіць штодватыдні па пятніцах.
Гарадзенская вабласная ўзбуйненая друкарня, 230003, г. Горадня, вул. Паліграфістаў, 4
Тыраж 2057 асобнікаў. Замова № 3236
Нумар падпісаны да друку 13 жніўня 1992 г. у 17.00.